

Rijping of karakter?

De inhoud van schoolrijpheid en de betekenis voor het onderwijs

Mariëlle Krusemeijer

206650

Master SEN Specialist Jonge
Risicokinderen

Begeleider: A. Beets-Kessens

Juli 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Inleiding	7
Hoofdstuk 1.....	9
Aanleiding en probleemstelling	9
1.1 Aanleiding.....	9
1.2 Nieuwe maatregel	9
1.3 Doel in het onderzoek	10
1.4 Probleemstelling.....	11
1.5 Onderzoeksvragen.....	11
1.6 Doel van het onderzoek	12
1.7 Competenties.....	12
1.8 Vooruitblik.....	13
Hoofdstuk 2.....	14
Theoretische onderbouwing.....	14
2.1 Wetgeving	14
2.2 Praktijk	15
2.3 Schoolrijpheid	15
2.4 De Laurentiuschool en Ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO).....	17
2.5 Visie.....	19
2.6 Schoolrijpheid vanuit Ontwikkelingsgericht Onderwijs	20
2.7 Ontwikkelingsvoorsprong.....	21
2.8 Ouders	23
2.9 Antwoorden op onderzoeksvragen.....	24
Hoofdstuk 3.....	25
Onderzoeksmethodologie	25
3.1 Onderzoeksvragen.....	25

3.2 De leerkrachten	26
3.3 De deskundigen	27
3.4 De dossiers	28
Hoofdstuk 4.....	30
Data analyse en resultaten	30
4.1 De leerkrachten van groep 1-2	30
4.2 De leerkrachten van groep 3.....	38
4.3 De deskundigen	43
4.4 Het dossier	46
4.5 De onderzoeksvragen	47
Hoofdstuk 5.....	48
Conclusies en aanbevelingen.....	48
Wetgeving.....	48
5.1 Ononderbroken leerlijn.....	48
5.2 Visie.....	49
5.3 Inspraak.....	49
Praktijk.....	50
5.4 Observatielijsten.....	50
5.5 Schoolrijpheid	51
5.6 Gedragskenmerken	54
5.7 Ontwikkelingsvoorsprong.....	55
5.8 Antwoorden op de onderzoeksvragen.....	56
Hoofdstuk 6.....	61
Evaluatie	61
6.1 Eigen mening.....	61
6.2 Basiskkenmerken.....	62
6.3 Volgorde en tijdsdruk.....	62

6.4 Competenties.....	63
6.5 Inclusie.....	63
Literatuurlijst	65
Bijlage.....	67
1 Registratieformulieren.....	67
2. De Schoolgids.....	68
3. Vragenlijst groep 1-2.....	70
4. Vragenlijst groep 3	75
5. Cirkel Ontwikkelingsgericht Onderwijs.....	79
6. Uitgewerkte antwoorden van vraag 9-10-11 van de leerkrachten van groep 1-2	80
7. Uitgewerkte antwoorden van vraag 7-8-9 van de leerkrachten van groep 3	82
8. Gespreksverslag deskundigen overgang van groep 2 naar 3.....	84
9. Uitkomsten van het dossieronderzoek.....	97

Samenvatting

Het afgelopen schooljaar (2009/2010) heb ik onderzoek gedaan naar de overgang van groep 2 naar 3. Het doel daarvan was antwoord vinden op de steeds terugkerende vraag: 'Is dit kind toe aan het schoolse leren van groep 3 of heeft het baat bij een extra jaar in groep 2?'

Daarnaast kwam vanuit de inspectie hernieuwde aandacht voor het garanderen van de ononderbroken leerlijn van groep 1 tot en met 8 en in de media was het afgelopen jaar veel te lezen over een verschuiving van de leeftijdsgrens van 1 oktober naar 1 januari. Dat zou betekenen dat kinderen die in de maanden oktober, november en december 6 jaar worden, na anderhalf jaar kleuteronderwijs zouden doorstromen naar groep 3.

Om de overgang van groep 2 naar 3 te maken zou een kind schoolrijp moeten zijn, ongeacht de leeftijd. Iedere leerkracht kent de term schoolrijpheid en in dit onderzoek is te lezen welke inhoud aan deze term wordt gegeven. De leerkrachten van groep 1-2 op de Laurentiuschool werken en kijken volgens de Ontwikkelingsgerichte manier naar kinderen en zij verklaarden schoolrijpheid vanuit de basisbehoeften van Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO); zelfvertrouwen hebben, nieuwsgierig zijn en emotioneel vrij zijn. Vanuit OGO is het echter zeer onnatuurlijk om kinderen allemaal op een tegelijk moment aan het leerproces van groep 3 te laten beginnen zoals dat binnen het jaarklassensysteem op de Laurentiuschool vorm wordt gegeven. Toch zitten er geen grote verschillen in wat de leerkrachten van groep 1-2 en de leerkrachten van groep 3 onder schoolrijpheid verstaan.

De twijfel of een kind de overgang van groep 2 naar 3 kan maken zit hem vooral in de vraag: 'Zit dit gedrag in het karakter van het kind of heeft het meer tijd nodig om schoolrijp te worden?' Zeker voor Jonge Risico Kinderen is het niet vanzelfsprekend dat de basiskenmerken vanuit OGO, zoals zelfvertrouwen hebben, nieuwsgierig zijn en emotioneel vrij zijn in orde zijn. Wanneer dit leidt tot specifieke gedragsproblemen zou dat voor de leerkrachten van groep 1-2 wel een reden zijn om een kind te laten verlengen in groep 2, terwijl de leerkrachten van groep 3 dit geen reden tot verlenging in groep 2 vinden.

De afgelopen 3 jaar heeft ongeveer 10% van de schoolpopulatie op de Laurentiusschool een verlengd jaar in groep 2 gezeten. Deze kinderen zitten nu in de groepen 3, 4 en 5 en bijna 75% van deze kinderen heeft extra begeleiding nodig. Verlengen in groep 2 betekent niet automatisch dat problemen voorkomen kunnen worden in de latere leerjaren.

Het is belangrijk om de ontwikkeling van een kind vanaf de eerste schooldag goed in de gaten te houden. Het bijhouden van betrokkenheidscores en het vastleggen van voortgang in de ontwikkeling kan antwoord geven op de vraag of het kind baat heeft bij een extra jaar in groep 2 of dat het (al dan niet vervroegd) naar groep 3 kan. Dit maakt duidelijk waar een kind staat en waar naar toe gewerkt kan worden.

Uiteraard is overleg met ouders, die eindverantwoordelijk zijn als het gaat om hun kind, noodzakelijk. In dit onderzoek wordt uitgelegd hoe essentieel dit contact is en hoe er gezorgd kan worden dat er een beslissing genomen wordt waar zowel ouders als de school achter kunnen staan. Beide partijen willen tenslotte een besluit nemen in het belang van het kind.

Inleiding

Toen ik in mei 1999 afstudeerde aan de Pedagogische Academie Basisonderwijs te Breda had ik me gespecialiseerd in het Jonge Kind en was ik klaar om te gaan werken. In Den Haag begon ik op reguliere basisschool 'De Jonge Wereld' met een invalbaan in groep drie. De school stond midden in een volkswijk en de populatie was samengesteld uit diverse culturen. Na drie maanden kreeg ik een 'eigen' kleuterklas. Ik vond het geweldig, al was het net als autorijden. Je wordt bekwaam bevonden wanneer je je rijbewijs hebt, maar je leert het pas door het in de praktijk te brengen. De eerste drie jaar ben ik dan ook vooral bezig geweest met het, op verschillende manieren, aanbieden van de lesstof, zodat de einddoelen gehaald werden. Zodat ik er zeker van was, dat ik alles wat kinderen moesten beheersen, had aangeboden voordat ze naar groep drie gingen. Pas toen ik mezelf daarin beter onderlegd vond kreeg ik wat meer zelfvertrouwen en kon ik meer gaan differentiëren en aansluiten bij de behoeften van de kinderen. Ik was beter in staat achter bepaald gedrag te kijken en leerde dat ook steeds beter interpreteren. Om daar vervolgens mee om te gaan heb ik verschillende cursussen en workshops gevolgd, zoals 'Autisme in de klas,' 'ADHD in de praktijk' en 'Motorische Remedial Teaching.'

Toen ik na een aantal jaar terug naar Breda verhuisde, ben ik een jaar lang groepsleerkracht van groep 1-2 geweest op een Katholieke dorpsschool in Dorst. Sinds 2002 ben ik werkzaam op de Katholieke Basisschool de Laurentius te Breda. Deze school staat in de wijk 'Het Ginneken' en wordt bezocht door ruim 800 kinderen met doorgaans hoogopgeleide ouders. Toen ik daar ging werken ben ik de cursus Basisontwikkeling gaan volgen, want op deze school werkten ze al sinds enkele jaren volgens die principes. Basisontwikkeling is de praktische uitwerking van Ontwikkelingsgericht Onderwijs waarbij de betekenis die kinderen aan een activiteit geven en de bedoelingen van de leerkracht centraal staan. Een uitgangspunt is dat kinderen alleen tot ontwikkeling komen vanuit betrokkenheid en de leerkracht uitdaging biedt in de zone van de naaste ontwikkeling. Ik merkte in de praktijk dat deze manier van werken goed aansluit bij de manier waarop kleuters leren en door verschillende succeservaringen ben ik me de uitgangspunten van Basisontwikkeling steeds beter eigen gaan maken. Zeker het aanbieden van de lesstof vanuit spel en het aansluiten bij de belevingswereld gaan me inmiddels goed af, al blijft het een leerproces. Ieder kind is immers uniek en behoeft weer een andere aanpak. Dat

vraagt een creatieve manier van denken van de leerkracht en dat is precies wat het werken met kleuters voor mij zo interessant maakt. Ook zorgt dat ervoor dat ik na tien jaar ervaring met kleuters nog steeds niet het idee heb dat ik een nieuwe uitdaging nodig heb. Ieder nieuw kind dat in de klas komt zie ik als een cadeautje. Ik vind het heel prettig om kinderen vaak twee jaar of langer in de klas te hebben en zo het ontwikkelingsproces te volgen en begeleiden. In dat proces zie ik kinderen groeien van kleuter naar schoolkind en wanneer ze deze laatste fase hebben bereikt zijn ze naar mijn idee klaar om de overstap van groep 2 naar 3 te maken. In sommige gevallen is dit proces minder duidelijk zichtbaar of gaat deze ontwikkeling trager dan gewenst. De vraag of een kind al dan niet 'klaar' is om naar groep 3 te gaan komt, in de tien jaar dat ik nu met kleuters werk, elk jaar terug. Los van de school, werkwijze en populatie. Mijn ervaring leert dat in al die jaren collega's zich deze vraag ook stellen en dat de beslissing of een kind al dan niet naar groep 3 zou kunnen gezien wordt als een hele lastige. Dat blijkt wel uit het feit dat er ieder jaar uitvoerig over gesproken, getwijfeld en gediscussieerd wordt. In die discussies neem ik steeds vaker waar dat langer kleuteren de ontwikkeling van een kind niet altijd ten goede komt. Dit leek me reden genoeg tot onderzoek. Ik denk dat meer (theoretische) kennis over dit onderwerp zorgt voor een duidelijkere eigen mening en meer zelfvertrouwen om tot een gegronde beslissing omtrent de overgang van groep 2 naar groep 3 te komen.

Wanneer er op school over de overgang van een kind getwijfeld wordt, wordt dat als eerste besproken met de ouders. Tevens zijn er standaard twee keer per jaar zorgbesprekingen met een lid van het zorgteam, dat bestaat uit de Intern Begeleider (IB-er), Remedial Teacher (RT-er) en de begeleider van rugzakleerlingen. Tijdens de intervisie met de kleuterbouw kunnen ook casussen worden ingebracht en besproken. Zorgleerlingen worden begeleid met een handelingsplan, wat om de zes weken geëvalueerd wordt met een lid van het zorgteam en/ of Ambulant Begeleider vanuit het Regionaal Expertise Centrum. De uiteindelijke beslissing of een kind al dan niet doorgaat ligt binnen de school bij de leerkracht en het zorgteam en niet bij de ouders, zoals op veel scholen wel het geval is. De mening van ouders speelt hierbij echter wel een grote rol.

Hoofdstuk 1

Aanleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding

In de laatste maanden van het schooljaar ontstaat steevast de vraag: Is dit kind toe aan het schoolse leren in groep 3, of heeft het meer belang bij nog een jaar kleuteronderwijs? Kan het spelonderwijs nog ontwikkelen tot een kind met een stevige basis, of doe je het kind tekort door het een heel schooljaar in groep 2 te laten? Alle voor- en nadelen worden tegen elkaar afgewogen en het betreffende kind wordt uitgebreid besproken. Na al dat overleggen blijft meestal de hamvraag over: Zit dit gedrag in zijn karakter, of heeft het te maken met rijping? Als leerkracht wil ik een besluit nemen in het belang van het kind en ik merk in gesprekken dat er over deze belangen nogal eens discussie ontstaat. Zo komt het regelmatig voor dat ouders niet willen dat hun kind 'blijft zitten.' Het echte leren begint volgens velen van hen pas in groep drie en ze onderschatten naar mijn mening het belang van het kleuteronderwijs. Het zorgteam, dat ook een partij is in het nemen van de beslissing of een kind al dan niet doorgaat, eist nu, in tegenstelling tot een paar jaar geleden, dat er standaard een handelingsplan moet komen voor kinderen die extra tijd nodig hebben. Dus waar een kind eerst alleen meer tijd kreeg om zich te ontwikkelen, heeft het nu extra aandacht en begeleiding nodig. Hoe komt dat?

1.2 Nieuwe maatregel

Ik merk dat de overgang van groep 2 naar 3 ook bij collega's twijfel veroorzaakt en vragen oproept. Het is dan ook vaak onderwerp van gesprek. Zeker toen vorig jaar de kranten bol stonden van de nieuwe maatregel van de inspectie van onderwijs, die het van belang acht dat kinderen een ononderbroken leerlijn volgen in acht jaar onderwijs. Dat zou betekenen dat kinderen die in oktober, november of december zes jaar worden, ook al zouden kunnen doorstromen naar groep 3, na krap twee jaar, of zelfs anderhalf jaar kleuteronderwijs. Dat riep bij mij en binnen de school veel reacties en vragen op, zoals: Gaat het om alle kinderen die in de laatste maanden van het jaar jarig zijn? En hoe komt zo'n maatregel tot stand? Als kinderen zo maar

een half jaar korter in een kleuterklas hoeven te verblijven, wat is dan het belang van mijn onderwijs? Wordt het kleuteronderwijs nog wel serieus genomen?

Ook ouders kwamen met vragen en opmerkingen. Een enkeling wilde zelfs dat zijn kind met 3 ½ jaar begon in de kleuterklas, want anders zou er te kort gekleuterd worden. Andere ouders wilden juist dat hun kind in aanmerking kwam om eerder door te stromen, wat weer discussies opleverde met de leerkrachten.

1.3 Doel in het onderzoek

Sinds 2002 is het Weer Samen Naar School met extra zorg (WSNS+) project gestart en komen er steeds vaker kinderen in de klas met gedragsproblemen. Daar waar ze eerst naar het speciaal onderwijs gingen en in een klas kwamen voor 'In Hun Ontwikkeling Bedreigde Kleuters,' gaan deze kinderen nu eerder naar een reguliere basisschool. Ik juich deze vorm van integratie alleen maar toe, omdat ik van mening ben dat kinderen veel van elkaar kunnen leren. Wanneer kinderen op jonge leeftijd al leren omgaan met verschillen en net als de leerkracht uitgaan van de sterke punten van ieder individu, levert dat alleen maar wederzijds respect op. Als Pabo student ben ik daar echter niet speciaal voor opgeleid en daar ligt dus een uitdaging. Door verschillende cursussen en de opleiding Specialist Jonge Risicokinderen (JRK) ben ik steeds beter in staat alle kinderen optimale ontwikkelkansen te bieden. Het werken volgens de principes van Ontwikkelingsgericht Onderwijs is daar mede de oorzaak van. Toch blijf ik het moeilijk vinden om in te schatten hoe een kind, dat zich niet ontwikkelt zoals de meeste kleuters, het gaat doen in het klassikale systeem van groep drie. Kan het de leerstof wel aan? Heeft zijn gedrag te maken met karakter, of heeft hij meer tijd nodig om zich te ontwikkelen tot een schoolkind? Doe ik een kind tekort als ik hem langer in groep 2 wil laten? Daarom is de overgang van groep 2 naar 3 reden tot onderwerp van onderzoek en hoop ik dat ik na dit onderzoek voor alle kinderen uit mijn klas een juiste beslissing kan nemen omtrent deze overgang.

1.4 Probleemstelling

De omschrijving van mijn probleemstelling luidt:

Ik onderzoek de argumenten en redenen op basis waarvan besloten wordt een kind, al dan niet (eventueel vervroegd) de overgang naar groep 3 te laten maken, omdat ik wil weten wanneer een kind **schoolrijp** is, zodat ik tot een gegronnd advies kan komen wanneer zo'n besluit genomen moet worden.

Wanneer ik in dit onderzoek spreek over kinderen bedoel ik kleuters tussen de 5 en 6 jaar. De term schoolrijpheid zal ik beschrijven in hoofdstuk 2, alwaar ik tevens zal onderzoeken in hoeverre omgevingsfactoren hierbij een rol spelen.

1.5 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen zijn opgedeeld in twee categorieën.

Wetgeving/beleid

- Hoe is de nieuwe wetgeving tot stand gekomen? Welke belangen zijn daarmee gemoeid?
- Op basis van welke visie wordt op de Laurentiuschool besloten een kind al dan niet (vervroegd) door te laten stromen naar groep drie?
- Wie hebben er inspraak in de beslissing of een kind de overstap gaat maken naar groep 3?

Praktijk

- Wat zijn de consequenties van de nieuwe wetgeving en wat betekent dat voor onze school?
- Wanneer is een kind, theoretisch gezien, schoolrijp?
- Hoe wordt er op dit moment, in de praktijk, op onze school besloten of een kind al dan niet naar groep drie gaat? Wie zijn daarbij betrokken en welke hulpmiddelen, observatiemethodes worden gebruikt?
- Aan welke verwachtingen moet een kind volgens de verschillende betrokken partijen voldoen om de overstap te maken?

- Wat kunnen we leren uit het verleden? Hoe ontwikkelen de kinderen zich die vervroegd of vertraagd de overgang naar groep drie hebben gemaakt?

1.6 Doel van het onderzoek

Door middel van dit onderzoek hoop ik antwoorden te vinden op bovengenoemde vragen waarmee ik een gefundeerde mening over het onderwerp kan vormen, zodat ik bij beslissingen rondom de overgang naar groep 3 een advies kan uitbrengen waarin het belang van het kind voorop staat.

Als bouwcoördinator wil ik ook collega's die mijn advies vragen zo goed mogelijk ondersteunen en begeleiden in het nemen van een beslissing rondom de overgang naar groep drie.

1.7 Competenties

Ik zal tijdens dit onderzoek verschillende competenties ontwikkelen. Twee daarvan zullen er uit gaan springen. Te weten:

Samenwerken met de omgeving: Ik zal verschillende meningen en adviezen moeten onderzoeken om tot een eigen mening te komen en daarvoor zal ik moeten samenwerken met mijn omgeving, zoals bijvoorbeeld het zorgteam, directie, ouders en collega's. Tevens zal ik moeten omgaan met de maatschappelijke 'druk' die door de omgeving wordt opgelegd, doordat dit onderwerp zo actueel is.

Samenwerken met collega's: Omdat ik als bouwcoördinator en collega advies wil geven en ondersteuning wil bieden zal ik (zeker na het onderzoek) mijn bevindingen delen en collega's nog beter adviseren als het gaat om de doorgang naar groep drie.

1.8 Vooruitblik

Om er achter te komen hoe de nieuwe wetgeving tot stand is gekomen en welke belangen daar mee gemoeid zijn ben ik me gaan verdiepen in de '1 januari maatregel' van de inspectie van onderwijs. Dit is te lezen in hoofdstuk 2, waar ik tevens inga op de consequenties voor de praktijk. De term schoolrijpheid wordt in het volgende hoofdstuk uitgelegd vanuit verschillende theorieën, welke ik later heb gemeten aan de visie van de school. Ook kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong en de rol van ouders komen in het volgende hoofdstuk aan bod.

Hoofdstuk 2

Theoretische onderbouwing

2.1 Wetgeving

Doordat de kranten in juni en juli 2009 bol stonden van de wetgeving rondom het doorstromen van kleuters naar groep 3, ben ik er automatisch van uit gegaan dat het een nieuwe maatregel betrof. Na bestudering van de wet op het primair onderwijs blijkt dat het niet om een nieuwe maatregel van de inspectie gaat, maar om hernieuwde aandacht voor het onderwerp. (www.kennisbankprimaironderwijs.nl)

Het ministerie van onderwijs concludeerde in 2008 dat er bezuinigd moest worden op het Basisonderwijs en gaf de inspectie opdracht beter zicht te houden op de ononderbroken leerlijn van groep 1 tot en met 8. Dat is de reden waarom scholen zich beter moeten verantwoorden en uit moeten kunnen leggen waarom kinderen langer dan 2 jaar in de kleuterklas verblijven, of in de hogere groepen doubleren. In de praktijk zien we deze verantwoording vertaald in handelingsplannen. Kinderen die in oktober, november of december naar groep drie gaan, kosten het ministerie minder geld, omdat ze de Basisschool eerder verlaten.

Al vanaf 1985, toen vanuit de kleuterschool en de lagere school de Basisschool ontstond, moest al een ononderbroken ontwikkeling worden gegarandeerd en mocht niet meer worden vastgehouden aan de 1 oktober grens. Dit was tot die tijd de kalenderdatum waarop werd afgelezen of een kind naar de lagere school ging, of nog een jaar in de kleuterklas verbleef.

De reden van mijn 'denkfout' over deze maatregel wordt tevens uitgelegd door Luc Koning, orthopedagoog en directeur van onderzoeks- en adviesbureau Pravoo. Koning: 'Wij horen van veel scholen dat de inspectie hen voorhoudt dat ze onder of boven een bepaalde norm zitten als het gaat om kleutertijdverlenging, zonder dat altijd duidelijk is wat die norm dan is.' 'De inspectie wijst er dan op dat de 1-oktober regeling niet meer bestaat, maar bijna ongemerkt hebben ze daar een 1- januari regeling van gemaakt.' (Trouw, 2005).

2.2 Praktijk

In de praktijk komt het er op neer dat er op de Laurentiusschool voor alle kinderen die een jaar in groep 2 doubleren een handelingsplan gemaakt moet worden. Het gaat dan om kinderen die voor 1 oktober 6 jaar zijn geworden. Voor de kinderen die in oktober, november of december 6 jaar worden is dit tot op heden nog niet het geval, maar daar wordt binnen de school al veelvuldig over gesproken. Of er nu wel of geen handelingsplan gemaakt moet worden, ik ervaar uit gesprekken dat veel leerkrachten vinden dat er naar de ontwikkeling van het kind gekeken moet worden en niet (alleen) naar de kalenderleeftijd. Dat wil altijd zeggen dat je de ontwikkeling van een kind goed in kaart moet hebben en daar zijn op de Laurentiusschool verschillende observatieformulieren voor aanwezig. Te weten:

- De Stand van Zaken overzichten en het kinderdagboek vanuit de Horeb (Janssen-Vos, red, 1998)
- De Vinkkaarten (Laurentiusschool, 2005)
- Citotoetsen (Cito, 1996)
- Eggo+ (Koning, 2004)
- De Schoolrijpheidstest van Luc Koning (Koning, 2001)

Voorbeelden zijn te vinden in de bijlage: 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, blz. 67.

Door de ontwikkeling van een kind goed in kaart te hebben willen we bepalen of een kind schoolrijp is en het de overgang van groep 2 naar 3 kan maken. Maar wat houdt de term schoolrijpheid eigenlijk in?

2.3 Schoolrijpheid

In het woordenboek staat de term schoolrijpheid omschreven als: 'Complex begrip ter aanduiding van het algemeen ontwikkelingsniveau van een kind, vereist om met goed gevolg aan het schoolonderwijs te kunnen gaan deelnemen.' Deze omschrijving zegt nog niets over de inhoud van de term schoolrijpheid. Dat het een complex begrip is komt door het algemeen ontwikkelingsniveau waaraan een kind

moet voldoen om te gaan leren. Want wat is een algemeen ontwikkelingsniveau? En kunnen kinderen na deze vereiste pas gaan deelnemen aan het schoolonderwijs? Dat zou betekenen dat er in de kleuterklas geen onderwijs wordt gegeven en niets is minder waar.

Volgens Litière (2008) is schoolrijpheid de fase waarin een kleuter rijp is om naar de lagere school te gaan. Het kind heeft dan een ontwikkelingspeil bereikt waarbij het voldoende cognitieve, motorische, emotionele en sociale vaardigheden beheerst voor het schoolse leren. Hij benadrukt daarbij dat schoolrijpheid geen momentopname, maar een proces van rijping en ontwikkeling is.

Van der Aalsvoort beschrijft in *De Wereld van het Jonge kind* (2007) dat met schoolrijpheid het gedrag van een kind wordt bedoeld dat wijst op voldoende toegerust zijn voor de overgang van groep 2 naar 3. Het gedrag komt volgens haar voort uit de wisselwerking van kindkenmerken met omgevingsfactoren wat bepaalt of een kind succesvol profiteert van actuele onderwijsleersituaties. Bepalen of een kind schoolrijp is, is volgens haar alleen mogelijk via meerdere informatiebronnen, zoals het kind, de leerkracht, de communicatie tussen kind en leerkracht en de omgevingsfactoren.

Goorhuis-Brouwer (2005, p 46) pleit voor het feit dat een kind voldoende competenties heeft ontwikkeld om te beginnen aan onder meer het gestructureerd proces van lezen, schrijven en rekenen. Zij beschrijft het ontwikkelingsproces van taalverwerving, motoriek, sociaal-emotionele processen en denkpatronen als een ontvouwing van de mogelijkheden die in aanleg gegeven zijn. Het holistische karakter van dit proces, dat in interactie met de omgeving tot stand komt, leidt tot basisvaardigheden die nodig zijn om als schoolkind te gaan functioneren.

De vroegkinderlijke ontwikkeling wordt volgens haar bepaald door:

- De rijping van het centrale zenuwstelsel (nature) en
- Stimulans van buitenaf (nurture).

Nature:

Bij de geboorte zijn de hersenen van een baby nog ongevormd, deze moeten zich nog ontwikkelen en hebben in aanleg genetisch materiaal meegekregen. Het proces van myelinisatie, de vorming van mergbekleding om de zenuwen, speelt hierbij een belangrijke rol. Toenemende myelinisatie houdt in dat een kind tot steeds meer in staat is en bepaalde ontwikkelingsfasen doorloopt. Iedere fase moet daarbij ten volle beleefd en doorleefd worden, want pas dan kunnen bepaalde vaardigheden zich maximaal ontplooien. In elke ontwikkelingsfase zoekt het kind balans tussen de uitdaging die de omgeving hem biedt en de vaardigheden waarover hij beschikt.

Nurture:

Door stimulans van buitenaf worden de hersenen geprikkeld en gaan hersencellen bepaalde verbindingen met elkaar aan. Zo ontstaat een mentale atlas en worden er netwerken opgebouwd voor verschillende functies en vaardigheden. De omgeving van het kind bepaalt in welke mate het kind geprikkeld wordt en op welke gebieden deze prikkeling plaatsvindt.

2.4 De Laurentiuschool en Ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO)

Hoewel ik me in de bovengenoemde beschrijvingen goed kan vinden, zou ik persoonlijk de term schoolrijpheid het liefst benaderen vanuit de visie van Ontwikkelingsgericht onderwijs, omdat op de Laurentiuschool, in groep 1-2, gewerkt wordt volgens deze principes. Daarom heb ik de uitgangspunten van Ontwikkelingsgericht onderwijs hier onder elkaar gezet:

- Kinderen hebben een eigen ontwikkelingskracht en zijn daarnaast afhankelijk van gerichte hulp voor verdere ontwikkeling.
De leerkracht is daarbij van groot belang, zij neemt initiatieven, stimuleert het kind en is medeontwerper van activiteiten.
- De begeleiding is gericht op de zone van de naaste ontwikkeling. Het kind wil deelnemen aan activiteiten, maar kan dat nog niet alleen, dus de leerkracht helpt hierbij. In interactie met een ander is een kind tot meer in staat dan alleen.
Leerkracht en kinderen zijn gezamenlijk actief.

- Eigen initiatieven van het kind worden beschouwd als wezenlijke voorwaarde om tot ontwikkeling te komen. Activiteiten dienen persoonlijk zinvol te zijn en zijn ontwikkelingsbevorderend in een betekenisvolle context.
- Omdat het eigen initiatief beïnvloed wordt door de psychische voorwaarden welbevinden en betrokkenheid , behoefte aan onafhankelijkheid (autonomie), beheersing (competentie) en relaties heeft dit gevolgen voor de begeleiding.
- Deze begeleiding bestaat uit een bemiddelende rol van de leerkracht. Enerzijds staan de eigen initiatieven van de kinderen voorop, anderzijds houdt ze het ontwikkelingsproces in de gaten met de onderwijsdoelen in haar achterhoofd.
- Heel belangrijk is een affectieve relatie tussen leerkracht en kind.
- Het spel neemt een zeer belangrijke plaats in bij jonge kinderen. Dit is de leidende activiteit binnen het Ontwikkelingsgericht Onderwijs. De spelactiviteit gaat geleidelijk over in de leeractiviteit als kinderen ouder worden.
- Door uit te gaan van de spelactiviteit wordt de totale ontwikkeling gestimuleerd. Een veelzijdige persoonsontwikkeling, inclusief de specifieke kennis en vaardigheden, wordt gezien als het hoogste doel. Dit is de zogenaamde 'brede ontwikkeling.'

Het doel van Ontwikkelingsgericht Onderwijs is het ontwikkelen van een stabiele, harmonieuze persoonlijkheid, die leidt tot zelfstandigheid, verantwoordelijkheid en intellectuele kwaliteiten: Emancipatie. (Beets-Kessens&Memelink, 2002).

Binnen Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO) wordt uitgegaan van de ontwikkeling van het kind. De leerkracht moet kinderen dus heel goed observeren om te ontdekken welke betekenis kinderen aan bepaalde situaties geven, om zo haar eigen bedoelingen daar op af te stemmen. Deze bedoelingen hebben betrekking op het onderwijsleerproces van kinderen op alle ontwikkelingsgebieden. In de praktijk betekent dat: activiteiten volgen en vervolgen. Door steeds uitdaging te bieden door het juiste aanbod in de zone van de naaste ontwikkeling blijven kinderen in interactie treden en leren ze steeds nieuwe dingen van en met de leerkracht en elkaar.

Door op de Ontwikkelingsgerichte manier naar kinderen te kijken kom ik tot de conclusie dat het, gezien vanuit OGO, zeer onnatuurlijk is om kinderen op een vast moment allemaal tegelijk aan het leerproces te laten beginnen zoals dat binnen ons jaarklassensysteem vorm wordt gegeven. In de kleuterperiode worden ze gevolgd in hun ontwikkeling en wordt het onderwijsaanbod daarop afgestemd. Vanaf groep 3 moet de ontwikkeling zich aanpassen aan de leerstof.

De vraag of een kind al dan niet schoolrijp is, is dus niet zomaar te beantwoorden. Wat vragen wij eigenlijk van kinderen als ze in groep 3 komen? En hoe kunnen we dan toch bepalen of kinderen de overstap moeten maken van groep 2 naar groep 3? Op de Laurentiuschool nemen we dit besluit al jaar in, jaar uit, maar welke theoretische visie zit daar achter?

2.5 Visie

In de schoolgids van de Laurentiuschool staat omschreven aan welke criteria een kind moet voldoen om in groep 2 te verlengen en welke zingeving dit moet hebben. Daarna wordt het tijdspad beschreven dat gehanteerd dient te worden in het overleg met ouders en zorgteam. In eerste instantie lijkt het duidelijke taal, maar sommige zinnen laten nog veel ruimte voor interpretatie over. Bijvoorbeeld:

(...) 'Als de leerling sociaal-emotioneel nog onvoldoende rijp is, of als de leerkracht verlengd kleuteren als zinvol ervaart'. (...)

In de schoolgids wordt de term (school)rijpheid dus ook gebruikt, zonder uitleg te geven aan de inhoud. En wanneer ervaart de leerkracht verlengd kleuteren als zinvol? Hoe deze ruimte voor interpretatie ingevuld wordt in de praktijk zal blijken in hoofdstuk 3.

Het hele hoofdstuk over verlengd kleuteren uit de schoolgids is te lezen in de bijlage: 2, blz. 68.

2.6 Schoolrijpheid vanuit Ontwikkelingsgericht Onderwijs

Eerder kwam ik tot de conclusie dat wanneer ik op de Ontwikkelingsgerichte manier naar kinderen kijk, het onnatuurlijk is om kinderen op een vast moment allemaal tegelijk aan het leerproces te laten beginnen zoals dat binnen ons jaarklassensysteem vorm wordt gegeven. Toch wil ik graag inhoud aan de term schoolrijpheid geven, omdat ieder kind in een bepaalde fase, de omslag gaat maken van kleuter naar schoolkind. Los van het feit in welke groep het kind zich op dat moment bevindt.

Mijns inziens sluiten de kenmerken van schoolrijpheid zoals Goorhuis-Brouwer deze omschrijft (2005, p 58) het beste aan bij het Ontwikkelingsgericht Onderwijs.

Een schoolrijp kind:

- is trots op zichzelf;
- staat concreet in de wereld;
- kan een logisch opgebouwd verstaanbaar verhaal vertellen;
- heeft beheersing over de grove en fijne motoriek;
- kan de wereld los van zichzelf beschouwen en analyseren;
- kan aandachtig met een werkje bezig zijn (20 minuten);
- kan aandachtig luisteren naar instructies.

Wanneer een kind zich de bovenstaande kenmerken eigen heeft gemaakt kan er dus gesproken worden over een schoolkind, in plaats van een kleuter. Ons jaarklassensysteem zorgt er voor dat een kind aan deze kenmerken zou moeten voldoen om de overgang van groep 2 naar 3 te maken. Op dit moment starten alle kinderen in groep 3 op hetzelfde moment; na de zomer. Organisatorische redenen gaan vooralsnog vóór de ontwikkeling van het kind. Dat heeft verschillende consequenties:

- Bij kinderen die zich vertraagd ontwikkelen wordt gevraagd of ze de overgang al aan kunnen.
- Kinderen die in groep 2 doubleren doen dat een heel schooljaar.
- Kinderen die zich sneller ontwikkelen dan gemiddeld gaan met leeftijdgenoten naar groep 3.

Als kinderen zich werkelijk sneller ontwikkelen dan leeftijdgenoten kan er sprake zijn van een ontwikkelingsvoorsprong. Wat betekent dat eigenlijk voor ons onderwijs?

2.7 Ontwikkelingsvoorsprong

Wanneer we stellen dat er niet meer vast gehouden mag worden aan de kalenderleeftijd van een kind, maar dat we naar de ontwikkeling van kinderen kijken, zullen we deze goed moeten volgen. Wanneer deze ontwikkeling trager verloopt dan gemiddeld of als er sprake is van een stoornis zal dat de beslissing, of een kind de overgang van groep 2 naar groep 3 zal maken, beïnvloeden. Er zal steeds gekeken worden naar de kenmerken van schoolrijpheid om te bepalen of een kind na de zomer kan starten in groep 3.

Volgens Van Gerven (2001) is versnellen daarentegen voor veel leerkrachten nog een heikel punt. Vaak wordt dit op scholen pas besproken als er niet meer aan het onderwerp valt te ontkomen. Wie met de beslissing te maken krijgt of een kind vervroegd de overgang van groep 2 naar groep 3 kan maken moet met vaststaande criteria werken om deze beslissing gefundeerd te kunnen nemen. Van Gerven stelt tevens dat in veel gevallen leerkrachten wel refereren aan bepaalde criteria, maar dat niet volgens een helder stamien gebeurt en dat derhalve de criteria per leerling nog wel eens kunnen verschillen.

Omdat de ontwikkeling van kleuters sprongsgewijs verloopt kan er op vier- tot zevenjarige leeftijd nog niet gesproken worden over hoogbegaafdheid, maar hebben we het over een ontwikkelingsvoorsprong. De ontwikkeling van de kleuter is tevens sterk omgevingsgebonden, waardoor een tijdelijke ontwikkelingsvoorsprong kan worden bewerkstelligd. Mocht deze voorsprong blijven bestaan en zich steeds verder ontwikkelen, kan er sprake zijn van een potentieel hoogbegaafdheid. Potentieel

hoogbegaafde kleuters zijn niet altijd makkelijk te herkennen, doordat ze zich snel en makkelijk aanpassen aan de groep. Toch zijn er volgens van Gerven 13 kenmerken waaraan een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong te herkennen valt.

- zij zijn enorm taalvaardig;
- ze hebben een intense betrokkenheid;
- ze kunnen diep over de levensbeschouwelijke dingen nadenken;
- ze hebben een groot empathisch vermogen;
- ze geven blijk van een geweldige kennishonger;
- ze kunnen goed logisch denken;
- ze hebben een creërend vermogen
- ze kunnen fantasierijk spelen;
- ze hebben een grote mate van taakgerichtheid en concentratie;
- ze kunnen zich goed aanpassen;
- ze hebben een interesse in de verborgen wereld achter de cijfers en letters;
- ze hebben een sterk geheugen;
- ze hebben gevoel voor humor.

Het is nog niet gezegd dat kinderen die aan deze criteria voldoen per definitie versneld naar groep drie zouden kunnen. Om te diagnosticeren of een kind potentieel hoogbegaafd is, moet er gekeken worden naar de cognitieve, sociaal emotionele en motorische ontwikkeling en naar de ontwikkeling van schoolse vaardigheden. Daarna kan vastgesteld worden of verdieping of versnelling gewenst is. (Van Gerven, 2001)

Of het nu gaat om eventuele verlenging in groep 2 of een vervroegde overgang naar groep 3, ouders zullen altijd betrokken worden bij deze beslissing. Doordat zij ook een mening hebben en deze niet altijd strookt met die van de school kan dit wel eens problemen opleveren. Hoe ga je daar als school mee om?

2.8 Ouders

Hoe een kind zich ontwikkelt en waar het op een gegeven moment staat in zijn ontwikkeling kan door verschillende partijen anders gezien worden. In Nederland is het zo dat de uiteindelijke beslissing of een kind naar groep 3 gaat, wettelijk gezien, genomen wordt door de school. Men zal het er echter over eens zijn dat ouders een belangrijke rol vervullen als het gaat om de ontwikkeling die een kind doormaakt. Ouders kennen hun kind immers het beste en zijn de eindverantwoordelijke als het gaat om hun kind. Als leerkrachten en ouders in gesprek gaan staat daarbij het kind centraal en beide partijen stellen dat belang voorop. Het kan gebeuren dat ouders en school verschillend denken over wat het beste is voor het kind. De Vries beschrijft in *De Wereld van het Jonge Kind* (2009) hoe je met ouders altijd verder kunt komen. Het is volgens hem belangrijk om meteen vanaf het begin met ouders in gesprek te gaan en samen het proces door te maken om te komen tot een uiteindelijke beslissing. Meestal is dat voldoende om beiden achter de beslissing te staan en verder te gaan met het begeleiden van het kind. Soms is het echter zo dat ouders geen reëel beeld hebben van het leerproces van hun kind en willen ze de signalen van de leerkracht niet onder ogen zien. Als ouders zich dan moeilijk tot niet kunnen neerleggen bij de beslissing om hun kind nog een jaar in groep 2 te laten, of niet vervroegd naar groep 3 te laten gaan, is het van belang je te realiseren dat ouders een acceptatieproces doormaken. Hun kind blijkt zich niet zo vlot te ontwikkelen als dat ze gedacht of gehoopt hadden en soms vraagt het tijd om dit te verwerken. Volgens de Vries is dit acceptatieproces van ouders is uiterst functioneel, omdat ouders zullen onderzoeken hoe hun kind zich ontwikkelt. Dit kan door op zoek te gaan naar factoren die buiten het kind liggen, hun boosheid (wat voortkomt uit onbegrip) te uiten en daarmee te erkennen dat er iets moet gebeuren. Wanneer deze boosheid zich uit op de school is het van essentieel belang om naar ouders te blijven luisteren. Begrip is het sleutelwoord als er na de boosheid een soort verdriet ontstaat.

Wanneer er een open contact blijft bestaan tussen ouders en school zal de genomen beslissing uiteindelijk geaccepteerd worden en kunnen alle partijen (weer) samenwerken om het kind zo goed mogelijk te begeleiden in zijn ontwikkeling.

2.9 Antwoorden op onderzoeksvragen

Na dit theoretische gedeelte van het onderzoek kan er antwoord gegeven worden op enkele onderzoeksvragen. Zo is duidelijk geworden dat de inspectie van onderwijs gezorgd heeft voor hernieuwde aandacht voor de ononderbroken leerlijn van groep 1 tot en met 8 en wat dat in de praktijk betekent. Hoewel het onnatuurlijk is om kinderen allemaal op hetzelfde moment te laten starten in groep 3 sluit de term schoolrijpheid zoals Goorhuis-Brouwer (2005) deze omschrijft mijns inziens het beste aan bij Ontwikkelingsgericht Onderwijs.

Tevens is duidelijk geworden aan welke kenmerken kinderen moeten voldoen om te spreken van een ontwikkelingsvoorsprong en hoe dit te diagnosticeren valt. Tot slot blijkt dat ouders een belangrijke vorm van inspraak hebben en hoe we het beste om kunnen gaan met meningsverschillen. In hoofdstuk 3 zal ingegaan worden op de onderzoeksvragen waar vanuit de theorie nog geen antwoord op te formuleren valt.

Hoofdstuk 3

Onderzoeksmethodologie

3.1 Onderzoeksvragen

Na het theoretisch onderzoek in het vorige hoofdstuk zijn er vragen blijven liggen die op een andere manier onderzocht dienen te worden. De volgende vragen zijn nog niet beantwoord en zal ik achterhalen door op een methodische manier actieonderzoek te doen:

- Hoe wordt er op dit moment, in de praktijk, op onze school besloten of een kind al dan niet naar groep drie gaat? Wie hebben daar inspraak in en welke hulpmiddelen, observatiemethodes worden gebruikt?
- Aan welke verwachtingen moet een kind volgens de verschillende betrokken partijen voldoen om de overstap te maken?
- Wat kunnen we leren uit het verleden? Hoe ontwikkelen de kinderen zich die vervroegd of vertraagd de overgang naar groep drie hebben gemaakt?
- Hoe moeten we omgaan met het gegeven dat er op de Laurentiuschool in de groepen 1 en 2 Ontwikkelingsgericht Onderwijs wordt gegeven en vanaf groep 3 programmagericht wordt gewerkt? Wat heeft dit voor consequenties met betrekking tot de overgang van groep 2 naar 3?

De bovenstaande deelvragen zijn niet eenduidig te beantwoorden, er zijn verschillende percepties mogelijk en daarom zal ik gebruik maken van verschillende gegevensbronnen. Door op deze manier triangulatie aan te brengen in het actieonderzoek kan ik straks de overgang van groep 2 naar 3 vanuit drie verschillende invalshoeken belichten. De gegevensbronnen zullen bestaan uit: vragenlijsten voor de leerkrachten van groep 1-2 en 3, gesprekken met verschillende (ervarings) deskundigen en een analyse van de dossiers.

3.2 De leerkrachten

Groep 1-2

De eerste gegevensbron komt van de collega's van de groepen 1 en 2. Het betreft hier 12 vrouwelijke leerkrachten die variëren in leeftijd van 25 tot 55 jaar en ervaring hebben binnen het kleuteronderwijs van enkele maanden tot bijna 30 jaar.

Het beleid van de Laurentiuschool omtrent de overgang van groep 2 naar 3 staat omschreven in de schoolgids. In hoofdstuk 2 kwam ik tot de conclusie dat deze omschrijving nog veel ruimte overlaat tot interpretatie van de leerkracht. Hoe komen de leerkrachten van groep 1 en 2 in de praktijk tot de beslissing een kind al dan niet de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken? Wat vinden ze belangrijke aspecten en vinden ze dezelfde redenen belangrijk? Hoe gaan ze te werk?

In hoofdstuk 2 heb ik kenmerken van schoolrijpheid omschreven zoals ik ze het beste vind aansluiten bij Ontwikkelingsgericht Onderwijs. Hoe denken mijn collega's daar over?

Om antwoorden te krijgen op deze vragen heb ik een vragenlijst samengesteld waarin zowel open als gesloten vragen zijn opgenomen. (*Zie bijlage:3, blz. 70*). Door later de gesloten vragen met elkaar te vergelijken wordt duidelijk in hoeverre we met 12 verschillende kleuterleerkrachten op één lijn zitten. De open vragen hebben een inhoudelijk karakter, waardoor ik de gedachten, ervaringen en redeneringen omtrent de besluitvorming kan achterhalen. Mogelijk levert dit nieuwe inzichten op die ik kan meenemen in de conclusies en aanbevelingen.

In de vragenlijst zit een bepaalde opbouw. Ten eerste vraag ik de leerkrachten naar hun mening, waarna ik ze de kenmerken van schoolrijpheid voorleg zoals ik die het best vind aansluiten. Daarna vraag ik of ze hun mening willen herzien of aanpassen.

In een Unitvergadering waarin we de samenstelling van de oudste kleutergroepen voor volgend jaar gaan bespreken zal ik, als voorzitter van deze vergadering, mijn collega's tijd en ruimte geven de vragenlijst in te vullen. Ik zal ze uitleggen dat ik op dit moment onderzoek doe naar de argumenten en redenen op basis waarvan besloten wordt een kind, al dan niet (eventueel vervroegd) de overgang van groep 2

naar groep 3 te laten maken. Ik wil graag weten wanneer wij een kind schoolrijp vinden, om aan het gestructureerde proces van leren in groep 3 te beginnen. Ik zal tevens duidelijk maken dat antwoorden niet goed of fout kunnen zijn en dat de antwoorden na verwerking vernietigd zullen worden. De lijsten worden anoniem ingevuld en de uitkomsten zullen we, samen met de resultaten van de andere onderzoeksgegevens, in een later stadium bespreken.

Groep 3

De beslissing of een kind al dan niet de overgang van groep 2 naar 3 maakt, wordt genomen door de leerkrachten van groep 1-2. Zij werken op de Laurentiuschool Ontwikkelingsgericht. De collega's van de groepen 3 werken daarentegen programmagericht op een adaptieve manier. Zij volgen de methodes, waarbinnen differentiatie wordt aangebracht. Het betreft hier 5 vrouwelijke leerkrachten die variëren in leeftijd van 25 tot 60 jaar met allen minstens 3 jaar en hoogstens 5 jaar ervaring in groep 3. Hoe kijken zij aan tegen schoolrijpheid? Waaraan vinden zij dat een kind moet voldoen om de start in groep drie te maken? Om de antwoorden van de leerkrachten van groep 1-2 goed te kunnen vergelijken met die van de leerkrachten van groep 3 zal ik ze dezelfde vragen voorleggen. Doordat niet alle vragen even relevant zijn zullen er een aantal wegvallen en een aantal worden aangepast, zodat ze vanuit een ander perspectief beantwoord kunnen worden. (*Zie bijlage: 4, blz. 75*).

3.3 De deskundigen

Daarnaast zal ik een gesprek opzetten met vier verschillende deskundigen. Binnen de Laurentiuschool zijn dat Hélène Emmen en Sandra van Schaik, beiden Intern Begeleiders (IB-ers). Zij voeren regelmatig zorgoverleg met de leerkrachten van groep 1 en 2. Zij hebben in de praktijk een ondersteunende en adviserende rol bij het nemen van de beslissing of een kind al dan niet de overgang van groep twee naar drie gaat maken. Zij geven aan dat steeds meer leerlingen, die een jaar verlengd in groep 2 zijn gebleven, toch ook problemen krijgen zodra ze in groep 3 zitten.

De derde persoon is Nadine Machielsen, orthopedagoog en onderwijsadviseur vanuit het Educadief Expertisecentrum (Edux). Zij is als Collegiaal Consultant verbonden aan de Laurentiuschool.

Ook Mevrouw Gemma Verdiessen zal deelnemen aan het gesprek. Zij is een ervaringsdeskundige op het gebied van Ontwikkelingsgericht Onderwijs. Mevrouw Verdiessen is tevens werkzaam bij de Edux en geeft cursussen en begeleiding aan scholen die Ontwikkelingsgericht onderwijs in de onderbouw implementeren. Doordat zij veel verschillende scholen bezoekt kan zij wellicht adviezen geven over de overgang tussen de verschillende manieren van onderwijs in groep 1-2 en 3.

De vorm van het gesprek zal, ondanks de heldere vragen, een open karakter hebben, omdat alle vijf de gesprekspartners er iets van willen leren. De vragen die ik tijdens dit gesprek beantwoord wil krijgen zijn:

- Wanneer is een kind schoolrijp?
- Aan welke verwachtingen moet een kind voldoen om van het Ontwikkelingsgericht onderwijs in groep 2 de overgang te maken naar het programmagericht leren in groep 3?
- Hoe betrek je ouders zo goed mogelijk bij het proces om tot een beslissing te komen waar alle partijen achter staan?

Als niemand bezwaar heeft wil ik dit gesprek graag opnemen op video, zodat ik het gesprek achteraf kan terugkijken en uit kan schrijven. Mocht dit niet mogelijk zijn dan zal ik aantekeningen maken. Ik ben me ervan bewust dat bij deze onderzoeksvorm verschillende persoonlijke meningen zullen doorklinken, inclusief die van mij.

3.4 De dossiers

Het komt ieder jaar voor dat kinderen langer in groep 2 verblijven en inmiddels zijn er een aantal kinderen vervroegd naar groep 3 gegaan. Door middel van (digitaal) dossieronderzoek wil ik achterhalen hoe deze kinderen, die inmiddels in groep 3, 4, of 5 zitten, zich ontwikkeld hebben. Vanwege afbakening van het onderzoek heb ik voor de laatste 3 jaar gekozen.

Hiervoor zal ik de dossiers doornemen en kijken of het kind meegaat in de leerstof van de groep, of dat er sprake is van een handelingsplan. Binnen het handelingsplan zal ik bekijken of het om extra aandacht gaat op sociaal-emotioneel of cognitief gebied. Tevens zal blijken of er leerlingen verwezen zijn naar het Speciaal Basisonderwijs (SBO) of begeleiding krijgen vanuit het SBO.

Nadat ik op deze drie manieren gegevens heb verkregen omtrent de overgang van groep 2 naar 3 zal ik deze informatie verwerken en een beschrijving geven van de data-analyse en resultaten in hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 4

Data analyse en resultaten

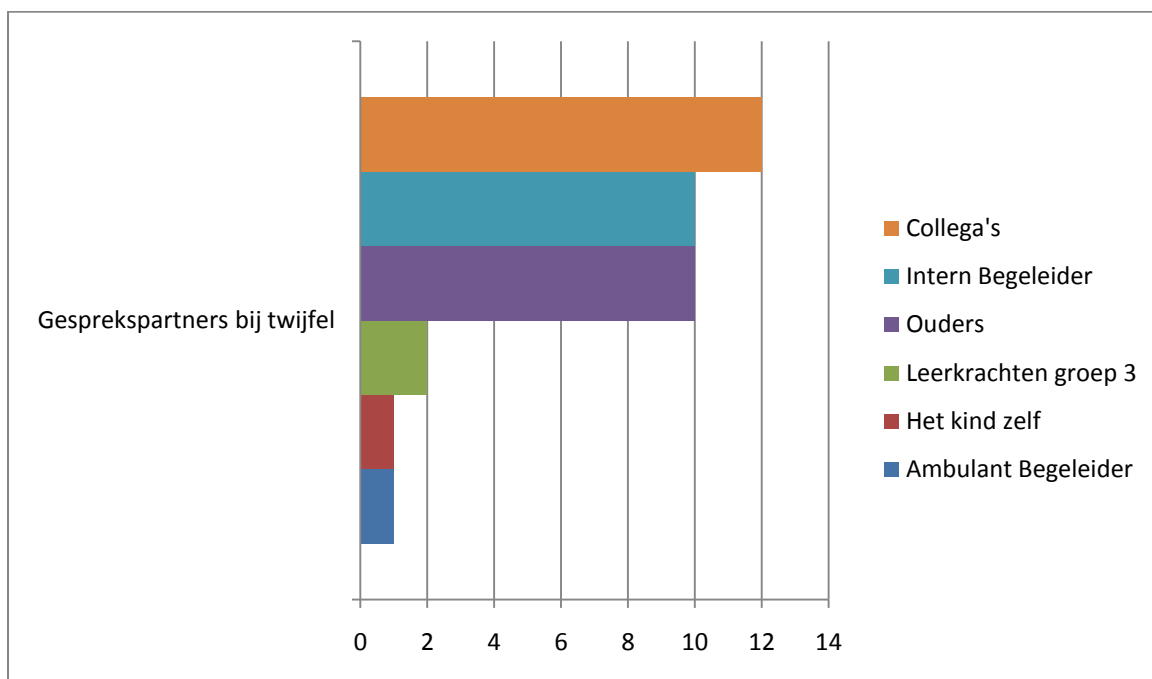
4.1 De leerkrachten van groep 1-2

In totaal hebben 12 leerkrachten van groep 1-2 de vragenlijst ingevuld en geretourneerd. De kwantitatieve antwoorden heb ik grafisch vorm gegeven in een staafdiagram. Omdat de onderzoeksgroep relatief klein is ben ik uitgegaan het aantal (12) en heb ik de scores niet omgerekend naar procenten. Onder iedere figuur heb ik woordelijk argumenten en opmerkingen weergegeven zoals de leerkrachten dat gedaan hebben. De kwalitatieve gegevens heb ik allen woordelijk weergegeven en heb daar tevens een ordening in aangebracht door de meest genoemde antwoorden bovenaan te zetten.

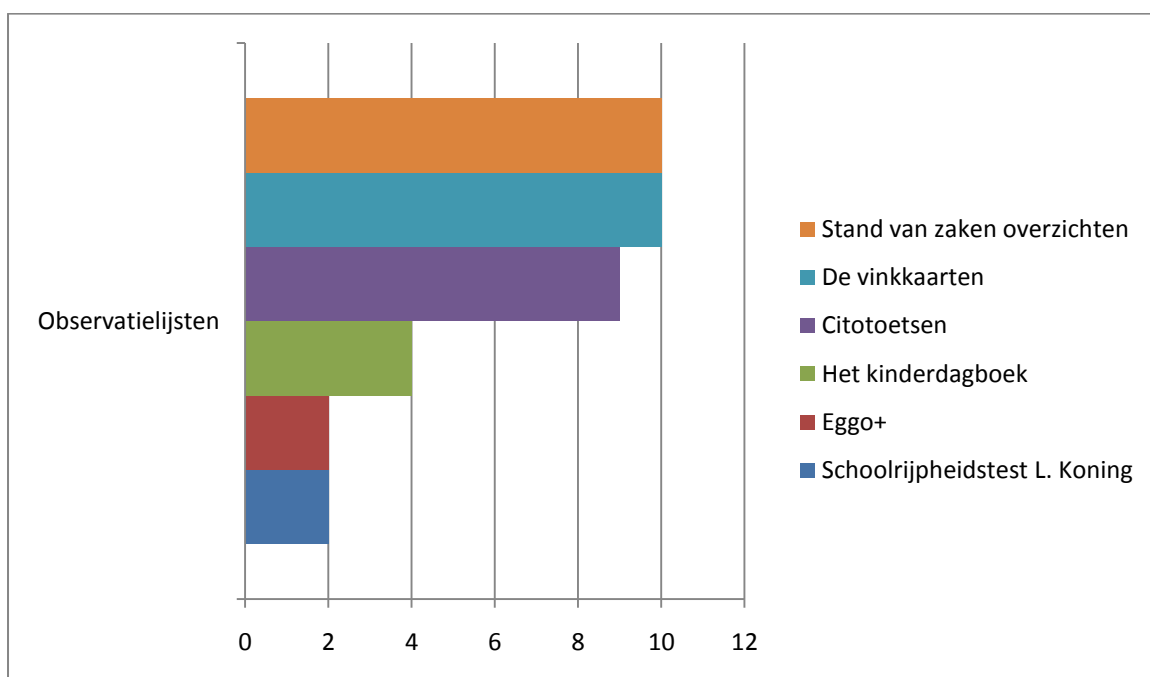
1. Leerkrachten beschreven de aspecten die zij van belang achten om een kind de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken.

- Kinderen moeten voldoen aan de basiskennissen, zoals zich veilig voelen, voldoende zelfvertrouwen hebben en nieuwsgierig zijn. (7)
- Ze moeten over een bepaalde cognitieve basiskennis beschikken. (6)
- Kinderen moeten geconcentreerd en taakgericht kunnen werken. (5)
- Ze moeten er emotioneel aan toe zijn. (4)
- Kinderen moeten zelfstandig zijn, zowel sociaal emotioneel als in werkhouding. (4)
- Ze moeten zin hebben om naar groep 3 te gaan en om te leren lezen en schrijven. (2)
- De luisterhouding moet goed zijn. (2)
- Een kind moet leerbaar zijn. (2)
- Ze moeten kunnen hakken en plakken. (1)
- Een kind moet kunnen omgaan met regels. (1)
- De kans op slagen in groep 3 moet voldoende zijn. (1)
- De motoriek moet voldoende ontwikkeld zijn. (1)

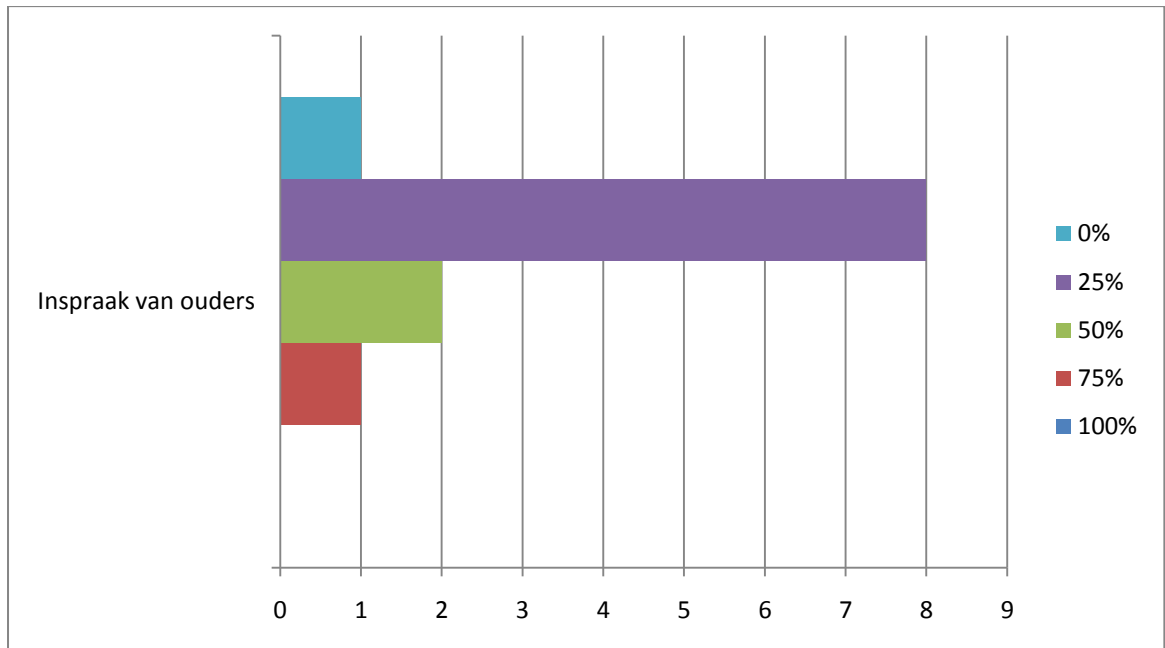
2. Leerkrachten van groep 1-2 bespreken hun twijfels bij een kind over de overgang van groep 2 naar 3 met verschillende mensen.

3. Er worden door 10 van de 12 leerkrachten verschillende observatielijsten ingevuld. (De overige twee gaan uit van observatie uit eigen waarneming).

4. Er is een ruwe schatting gemaakt omtrent de hoeveelheid inspraak van ouders indien er getwijfeld wordt over de overgang van groep 2 naar 3.

Leerkrachten geven aan welke argumenten van ouders hun twijfel omtrent de overgang kunnen beïnvloeden. Daarnaast hebben ze de reden van inspraak door ouders aangegeven.

Argumenten:

- Het kind laat thuis ander gedrag zien. (3)
- Het kind laat thuis een andere ontwikkeling zien. (2)
- Ouders hebben bewijsstukken, zoals bv. andere toetsuitslagen. (1)
- Het kind is gemotiveerd om naar groep 3 te gaan. (1)
- Bepaalde gedragskenmerken zitten in het karakter van het kind. (1)

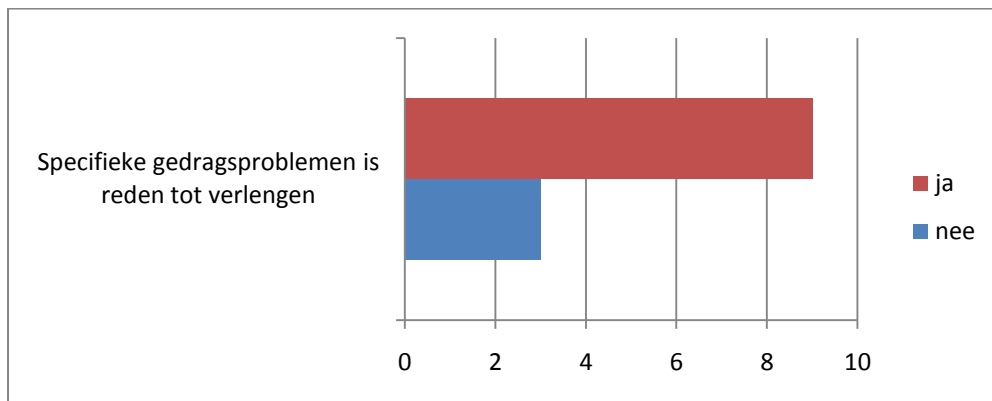
Redenen:

- Zij kennen hun kind het best (1)
- Zij zien hun kind in andere situaties (1)
- Ouders moeten achter de beslissing staan (1)

Overig

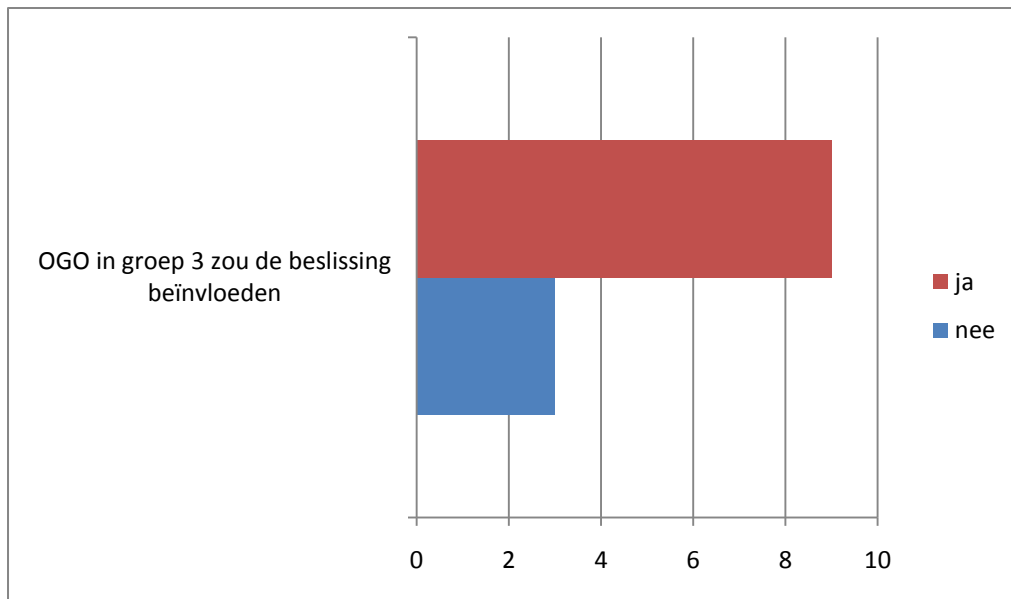
- De inspraak van ouders is niet van invloed op mijn twijfels. (4)

5. Specifieke gedragsproblemen zijn voor een paar leerkrachten geen reden om een kind groep 2 te laten verlengen. Voor veel leerkrachten is dat wel het geval. Zij geven verschillende redenen.

- Er sprake is van een concentratieprobleem (3)
- Er nog een ontwikkeling doorgemaakt kan worden m.b.t. het gedragsprobleem (3)
- De basissenmerken niet in orde zijn (2)
- Kinderen niet schoolrijp zijn (1)
- Gedragsproblemen ontstaan vanuit onzekerheid, bv faalangst (1)

6. Wanneer er in groep 3 Ontwikkelingsgericht onderwijs gegeven zou worden, zou dat voor een aantal leerkrachten de twijfel over de doorgang niet beïnvloeden. Voor veel leerkrachten is dat wel het geval. Zij hebben daar verschillende redenen voor.

Dat heeft geen invloed, omdat:

- Er aan dezelfde voorwaarden voldaan dient te worden als wanneer er programmagericht gewerkt wordt. (2)
- Er niet op alle vlakken Ontwikkelingsgericht onderwijs gegeven kan worden in groep 3. (2)
- Kinderen in groep 3 toch meer druk ervaren dan in groep 2. (1)

Dat is wel van invloed, omdat:

- Er dan aangesloten wordt op de ontwikkeling van het kind. (5)
- Kinderen dan op eigen niveau kunnen werken. (3)
- De overgang dan als minder groot wordt ervaren en het zelfvertrouwen van het kind behouden blijft. (2)
- Niet alle kinderen prettig werken binnen Ontwikkelingsgericht onderwijs. (1)

7. Op dit moment zitten er, verspreid over 11 kleuterklassen, 6 kinderen die verlengen in groep 2. De leerkrachten die destijds de beslissing hebben

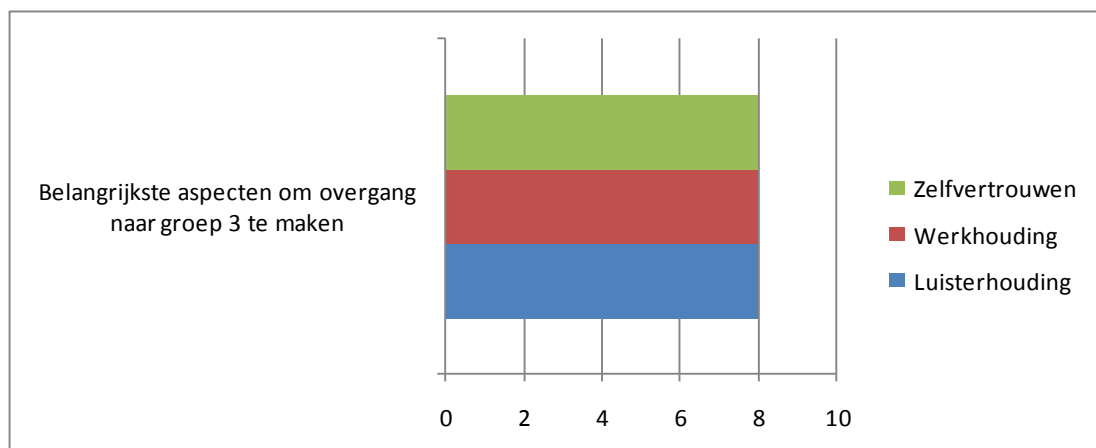
genomen het kind niet naar groep drie te laten gaan, staan alle 6 nog steeds achter die beslissing. Zij hebben daar verschillende redenen voor.

- Het kind is zekerder geworden. (4)
- Het kind heeft zich op alle gebieden ontwikkeld. (3)
- De werkhouding is verbeterd. (2)
- Het kind heeft zich op cognitief gebied ontwikkeld. (2)

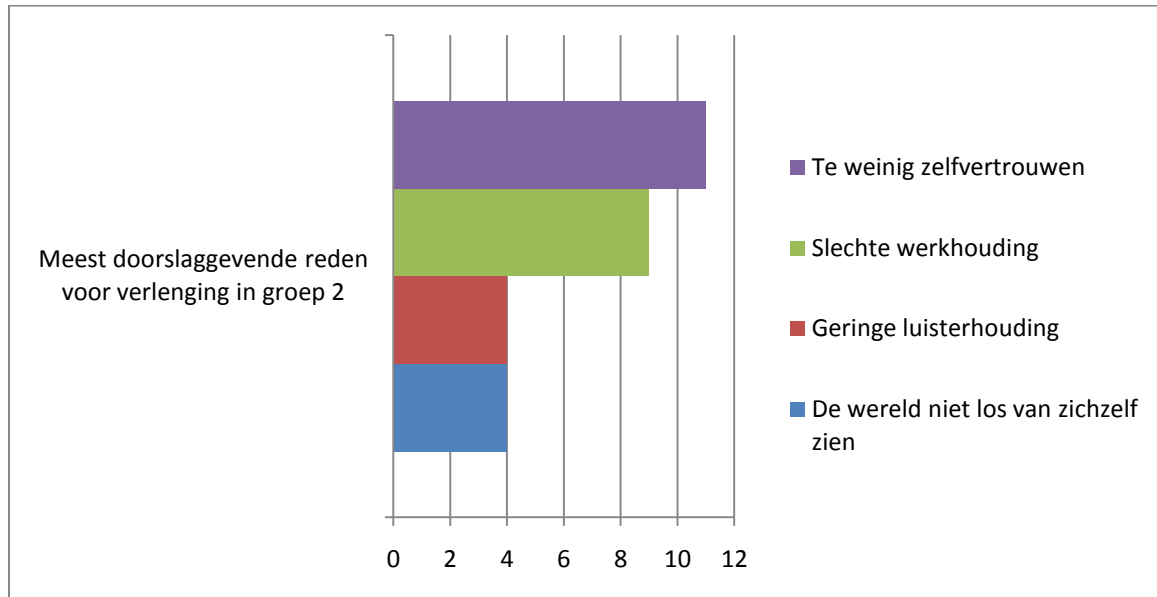
8. Op dit moment zitten er twee kinderen in de kleuterklas die, volgens de leerkracht, achteraf gezien al naar groep 3 hadden gekund. De ene leerkracht geeft daar geen reden voor, de andere leerkracht doet dat wel.

De jongen vertoont gedrag wat voortkomt uit verveling. Daarnaast mist hij de sociale contacten, want zijn vriendjes zitten in groep 3.

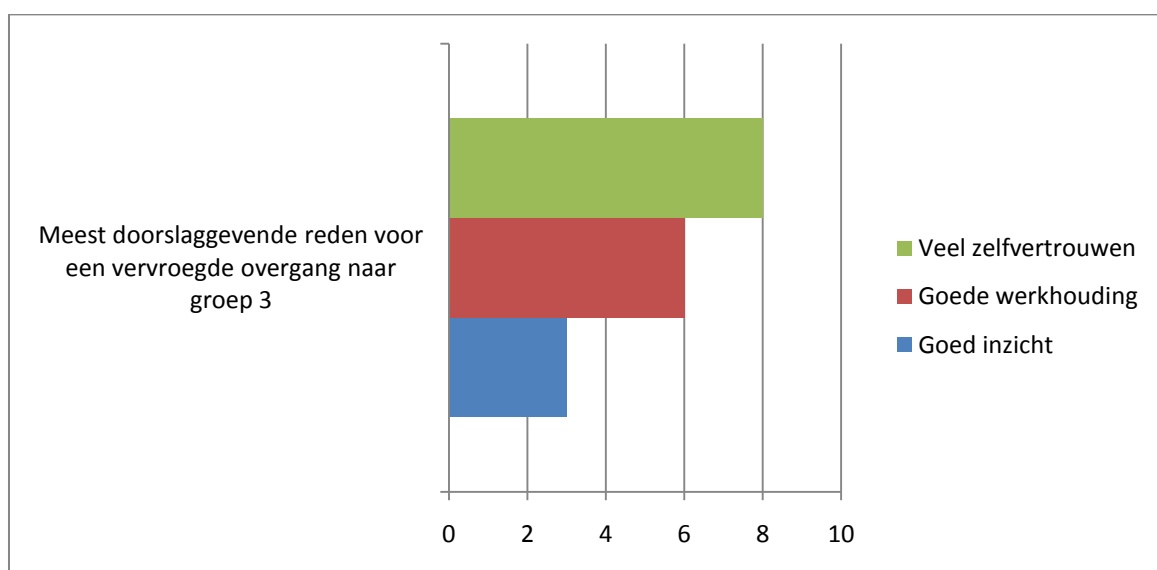
9. De leerkrachten van groep 1-2 geven de mate van belangrijkheid aan in de aspecten zoals ik die, gezien vanuit de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2, van belang acht om de overgang van groep 2 naar 3 te maken. Daarbij heb ik er naar eigen inzicht nog een aantal aan toegevoegd, omdat ze gerelateerd zijn aan de cirkel van Ontwikkelingsgericht Onderwijs (*zie bijlage:5, blz. 79*) en sommige aspecten door leerkrachten vaak genoemd worden, maar niet terug komen in de theorie. De belangrijkste zijn hieronder in een schema weergegeven, de overige zijn te vinden in de bijlage. (*6, blz. 80*).

10. Leerkrachten van groep 1-2 geven de mate van belangrijkheid aan in de meest doorslaggevende redenen om een kind te laten verlengen in groep 2. De belangrijkste zijn in een schema weergegeven, de overige zijn te vinden in de bijlage. (6, blz. 80).

11. Leerkrachten van groep 1-2 geven de mate van belangrijkheid aan in de redenen om een kind vervroegd de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken. De belangrijkste zijn in een schema weergegeven, de overige zijn te vinden in de bijlage. (6, blz.80).

12. Na het doorlopen van de vragenlijst heb ik leerkrachten gevraagd of ze hun antwoord op vraag 1 willen herformuleren of aanpassen, omdat ze mogelijk anderszins andere inzichten hebben verkregen door mijn gegeven aspecten vanuit de theorie. 10 van de 12 leerkrachten hebben dat niet gedaan, 2 leerkrachten wel. Zij vulden hun antwoord aan met:

- Inzicht hebben, de wereld los van zichzelf kunnen beschouwen. (2)
- De luisterhouding. (1)
- Nieuwsgierig zijn. (1)

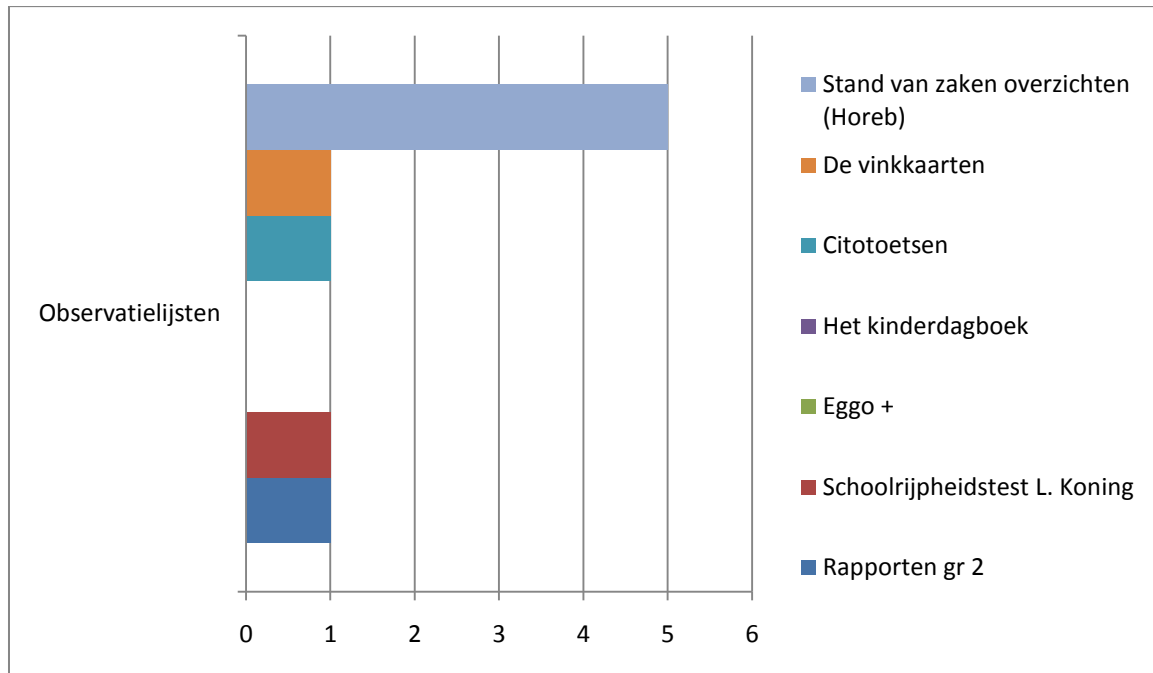
4.2 De leerkrachten van groep 3

De 5 leerkrachten van de groepen 3 hebben de vragenlijsten ingevuld en geretourneerd. De antwoorden zijn op dezelfde manier verwerkt als de vragenlijsten voor de groepen 1-2.

1. Leerkrachten beschreven de aspecten die zij van belang achten om een kind de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken.

- Kinderen moeten er sociaal emotioneel aan toe zijn. Dat wil zeggen voldoende zelfvertrouwen hebben, vriendjes hebben en goed in zijn vel zitten. (5)
- Kinderen moeten nieuwsgierig en zijn en de wil hebben om te leren (leerbaar zijn). (4)
- Ze moeten cognitief gezien aan bepaalde voorwaarden voldoen. (3)
- Ze moeten een goede werkhouding hebben. (1)
- Ze moeten in evenwicht zijn, dat wil zeggen cognitief, sociaal emotioneel en motorisch stevig in hun schoenen staan. (1)

2. Wanneer leerkrachten van groep 3 twijfelen over de ontwikkeling van een kind kijken ze terug in de volgende observatielijsten.

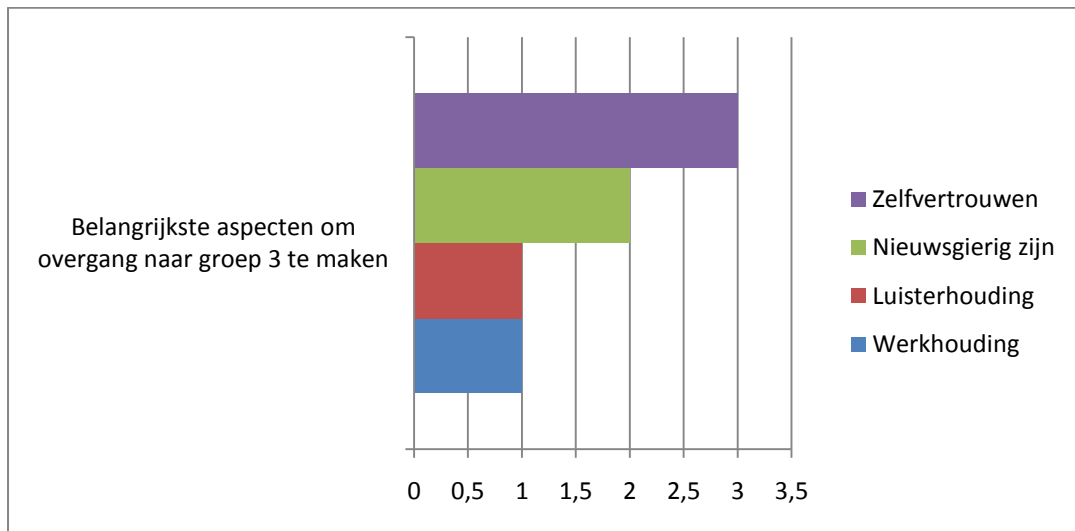
3. Specifieke gedragsproblemen zijn **geen** reden om een kind in groep 2 te laten verlengen volgens alle 5 de leerkrachten van groep 3.
4. Het zou volgens alle 5 de leerkrachten van groep 3 verschil maken bij twijfel of een kind de overgang van groep 2 naar 3 kan maken als er Ontwikkelingsgericht gewerkt zou worden in groep 3. Ze geven daar de volgende redenen voor.

- Er kan nog meer dan nu naar de behoefte van het kind worden gekeken. (2)
- Leerlingen worden dan door medeleerlingen gestimuleerd. (1)
- Er is minder sprake van 'moeten' (gezien vanuit de methode) en er is dan meer ruimte voor andere manieren van leren. (1)
- De overgang van groep 2 naar 3 kan dan worden uitgesteld. (1)

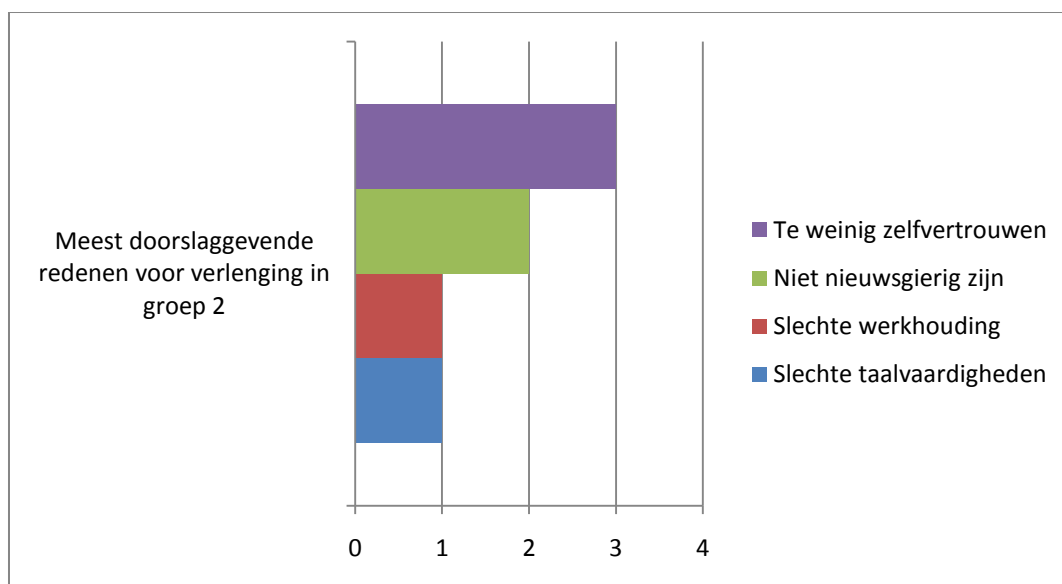
5. Er zijn op dit moment geen kinderen in groep 3 die beter een extra jaar in groep 2 hadden kunnen blijven. Over 1 leerling wordt getwijfeld of hij meer baat heeft bij een extra jaar groep 3, of dat hij beter in groep 2 had kunnen verlengen. Eén leerkracht geeft aan dat de eerste fase van aanvankelijk lezen nu voorbij is en bij veel kinderen de motivatie afneemt en de behoefte aan spelen (weer) toeneemt. Ontwikkelingsgericht onderwijs in groep 3 zou dit kunnen voorkomen.
6. Op dit moment zitten er 2 kinderen in groep 3 die vervroegd zijn doorgestroomd vanuit groep 2. De huidige leerkrachten vinden dat het een juiste beslissing is geweest. 1 leerkracht kijkt daar anders tegen aan.

- In het begin was deze leerling erg onzeker en dat belemmerde hem. Nu is hij gewend, zekerder van zichzelf en gaat het goed. (1)
- Het kind heeft inmiddels weer plezier gekregen in het naar school gaan en zit lekker in zijn vel. Hij heeft nieuwe vriendjes gekregen. (1)
- Het kind loopt op zijn tenen, al gaat dit wel beter. Hij kan qua spel en beleving niet alles kwijt in groep 3. Hij had in groep 2 misschien ook uitgedaagd kunnen worden. (1)

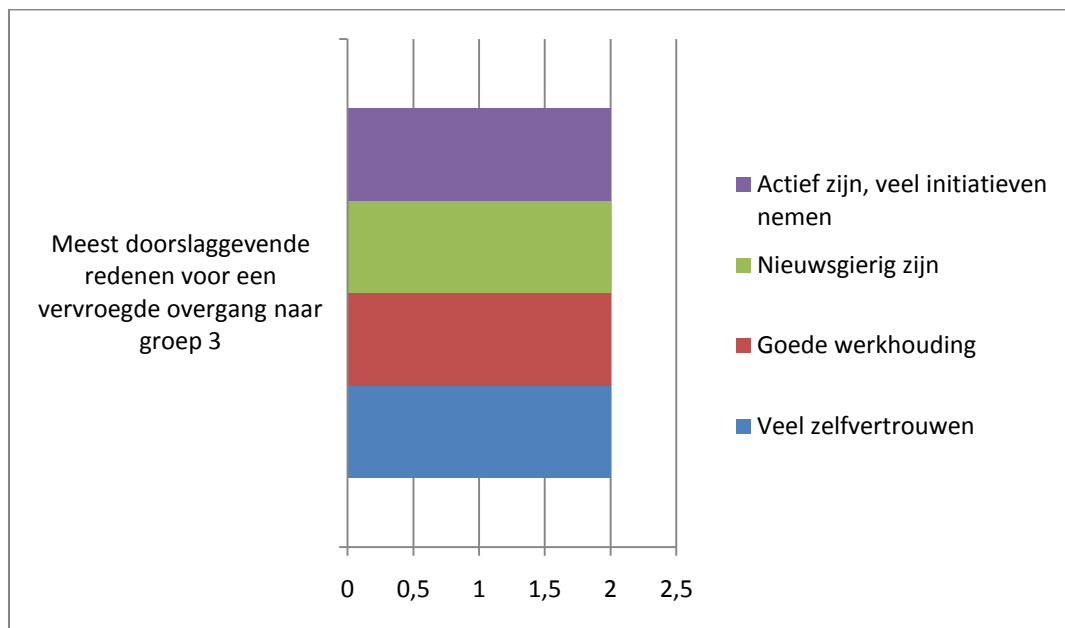
7. De leerkrachten van groep 3 geven de mate van belangrijkheid aan in de aspecten zoals ik die, gezien vanuit de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2, van belang acht plus mijn eigen aanvullingen om de overgang van groep 2 naar 3 te maken. De belangrijkste drie zijn hieronder in een schema weergegeven, de overige zijn te vinden in de bijlage. (7, blz. 82)

8. Leerkrachten van groep 3 geven de mate van belangrijkheid aan in de meest doorslaggevende redenen om een kind te laten verlengen in groep 2. De belangrijkste zijn in een schema weergegeven, de overige zijn te vinden in de bijlage. (7, blz. 82)

9. Leerkrachten van groep 3 geven de mate van belangrijkheid aan in de redenen om een kind vervroegd de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken. De belangrijkste zijn in een schema weergegeven, de overige zijn te vinden in de bijlage. (7, blz. 83).

10. Op de vraag of leerkrachten nog iets kwijt wilden over het invullen van de vragenlijst kwamen de volgende reacties.

- Er moet per kind bekeken worden of hij de overgang van groep 2 naar 3 aankan. (4)
- Goed overleg tussen leerkrachten van groep 2 en 3 is erg belangrijk. (2)
- De overgang van groep 2 naar 3 is best groot. (1)

4.3 De deskundigen

Het gesprek wat heeft plaatsgevonden met Hélène Emmen en Sandra van Schaik, beiden Intern Begeleiders (IB-ers), Nadine Machielsen, orthopedagoog en onderwijsadviseur vanuit het Educadief Expertisecentrum (Edux) en Mevrouw Gemma Verdiessen, ervaringsdeskundige op het gebied van Ontwikkelingsgericht Onderwijs heb ik opgenomen op video en in zijn geheel uitgeschreven. *(Dit is terug te vinden in de bijlage: 8, blz 84)*. Hieronder volgt een samenvatting van het gesprek.

Basisontwikkeling is bedoeld voor kinderen van groep 1 tot en met 4. Ontwikkelingspsychologisch gezien gaan kinderen vanaf een jaar of 7 op een andere manier leren. Het meest logische moment om een omslag in de manier van onderwijs te maken is wanneer kinderen van groep 4 naar 5 gaan. Dat is op de Laurentiuschool niet het geval, hier zit een verschil van werken tussen de groepen 2 en 3. Dan vraag je wel veel van kinderen en moet je de ontwikkeling van een kind heel goed in beeld hebben. Als je Ontwikkelingsgericht werkt is een voorwaarde dat je de ontwikkelingslijnen heel goed in je hoofd hebt en je in je aanbod steeds doelgericht bezig bent in de zone van de naaste ontwikkeling van een kind. De ontwikkelingsstappen die het kind maakt leg je steeds goed vast en bespreek je met ouders.

Het kan zijn dat een cognitief zwak kind uitdagingen niet aangaat (een lage betrokkenheid heeft) en een betere aansluiting vindt bij kinderen die een jaar jonger zijn. Het lijkt dat alsof hij emotioneel jong is, maar waarschijnlijk heeft hij niet zo'n hoog intelligentieniveau. Wanneer dat kind in groep 3 komt zal blijken dat hij ook daar moeite heeft de stof op te nemen, ook al heeft hij langer gekleuterd. Of je nu besluit of dat kind een jaar groep 2 over doet, of naar groep 3 gaat, het gaat erom dat je weet op wat voor grond je de beslissing neemt. Het kan zijn dat je dat kind in groep 2 laat en dan moet je heel duidelijk zijn naar ouders, want met een extra kleuterjaar los je de 'problemen' niet op. Er zal in het derde kleuterjaar veel begeleiding van de leerkracht nodig zijn om het kind stappen te laten maken in zijn ontwikkeling. Als het kind naar groep 3 gaat zal het waarschijnlijk meteen in de zorg terecht komen.

Op de Laurentiuschool komt het vaker voor dat kinderen in groep 2 blijven op sociaal-emotionele gronden. Dat is een stuk lastiger te meten. Als de basiskenmerken, zoals ze beschreven staan in de cirkel van Ontwikkelingsgericht onderwijs (zie bijlage 5, blz 79), niet in orde te krijgen zijn is er sprake van een stoornis. De vraag is dan waar het kind beter af is. In groep 2 of 3? Wanneer het kind in groep 2 blijft zul je als leerkracht heel duidelijk voor ogen moeten hebben waar je het komende jaar met het kind aan kunt werken. Als het naar groep 3 gaat zal de leerkracht rekening moeten houden met de belemmeringen van dit kind.

Wanneer de brede bedoelingen nog niet optimaal functioneren, maar deze wel in ontwikkeling zijn, kun je spreken over rijping. Het kind zal deze ontwikkelen in een extra kleuterjaar, zonder dat de leerkracht daar extra in hoeft te begeleiden.

Binnen Ontwikkelingsgericht onderwijs wordt gebruik gemaakt van de Leuvense Betrokkenheidschaal. (Laevers,1993). Wanneer een kind een hoge betrokkenheid laat zien en zijn ontwikkeling verloopt volgens het verwachtingspatroon verloopt alles prima en zal het kind de overgang van 2 naar 3 zonder problemen kunnen maken. Wanneer een kind echter een lage betrokkenheid laat zien zul je eerst kritisch naar je onderwijsaanbod moeten kijken. Sluit het aanbod aan op de interesses en mogelijkheden van het kind? Is dit wel het geval en het kind laat weinig betrokkenheid en groei zien, dan kan er van een stoornis gesproken worden. Laat het kind bij een lage betrokkenheid wel kleine stapjes in zijn ontwikkelingsgroei zien, zal het baat hebben bij een extra jaar in groep 2. Aandachtstekort/ betrokkenheid komen dan waarschijnlijk voort uit 'jong' gedrag.

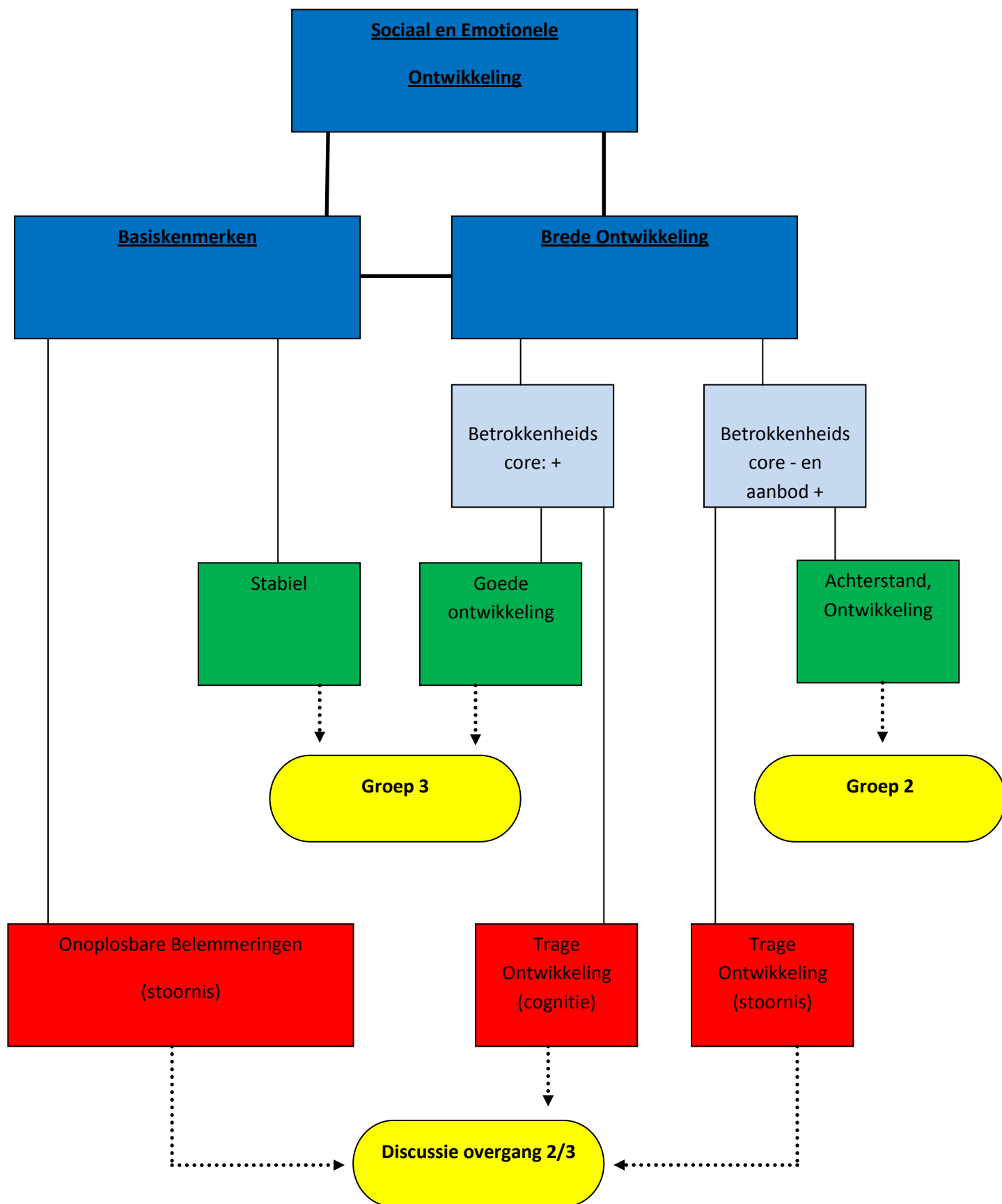
Het schoolconcept is in dit hele verhaal erg belangrijk. De manier van omgaan met kinderen met problemen of achterstanden in groep 3 is hierin net zo belangrijk als de manier van omgaan met kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong in een kleutergroep.

Om de beslissing te nemen of een kind al dan niet de overgang van groep 2 naar 3 kan maken moet je een kind dus heel goed in beeld hebben. Daarom noteer je steeds de betrokkenheid en de ontwikkelingsgroei. De 'Kijk' (Bazalt, 2005) kan functioneren als leidraad om de ontwikkelingslijnen goed in kaart te hebben. Als kinderen besproken worden in de zorgbespreking of tijdens een intervisie moet dat altijd gedaan worden vanuit de cirkel van Ontwikkelingsgericht Onderwijs.

Met ouders bespreek je vanaf het eerste overlegmoment de ontwikkeling van het kind en spreek je twijfels en verwachtingen eerlijk uit.

De uitkomsten van dit gesprek heb ik in onderstaand schema weergegeven. Hierin valt te lezen in welke groep een kind het beste af is, gezien zijn ontwikkeling. De sociaal-emotionele ontwikkeling, de basiskenmerken en de brede ontwikkeling staan altijd met elkaar in verbinding. Aan de linkerkant is weergegeven hoe de ontwikkeling kan verlopen bij overwegend (on) stabiele basiskenmerken. Aan de rechterkant wordt overwegend uitgegaan van de brede ontwikkeling.

Schematische weergave ontwikkeling binnen het huidige jaarklassensysteem.

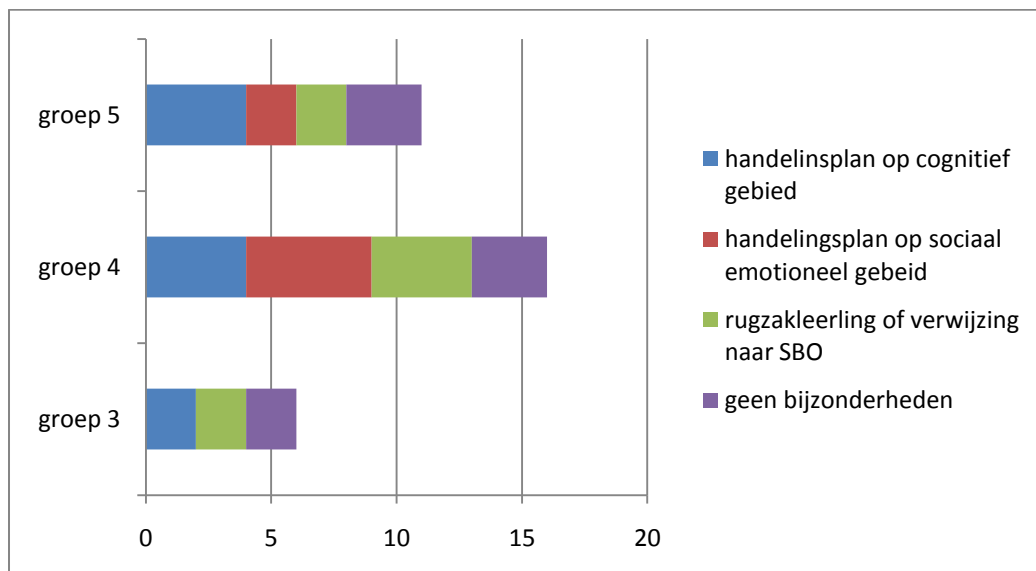
4.4 Het dossier

Uit dossieronderzoek blijkt dat er in de afgelopen 3 schooljaren binnen de 11 verschillende kleuterklassen 33 kinderen een jaar extra groep 2 hebben gedaan. (Zie bijlage: 9, blz. 97).

Inmiddels zitten deze kinderen in groep 3, 4 of 5.

In totaal zitten er ruim 350 leerlingen in deze groepen. Het blijkt dus dat bijna 10% van alle leerlingen in de middenbouw een jaar verlengd in groep 2 heeft gezeten. In de dossiers was te lezen:

- welke kinderen nu een handelingsplan hebben en of dat op cognitief of sociaal emotioneel gebied is;
- welke kinderen inmiddels verwezen zijn naar het Speciaal Basisonderwijs (SBO) of binnen onze school functioneren met begeleiding vanuit het SBO (De rugzakleerlingen);
- welke kinderen geen extra aandacht behoeven.

Er zijn afgelopen schooljaar 2 leerlingen vervroegd doorgestroomd naar groep 3. Dat was op de Laurentiuschool voor het eerst.

Eén van deze leerlingen (15-10-2003) is na de zomer op 5-jarige leeftijd gestart in groep 3, op aanraden van de leerkracht van groep 2. Haar beslissing was gebaseerd op observaties, waarvoor ze verschillende lijsten heeft ingevuld, de mening van ouders en op besprekingen met de Intern Begeleider.

De andere leerling (2-2-2004) is na de kerstvakantie op 5-jarige leeftijd gestart in groep 3. Omdat er vermoedens waren van hoogbegaafdheid is het digitale handelingsprotocol hoogbegaafdheid ingevuld door de Intern Begeleider. (Gerven, van. & Drent, 2007). Daaruit bleek een ontwikkelingsvoorsprong en een advies tot meer cognitieve uitdaging. Daarop is samen met ouders besloten dit kind tussentijds door te laten stromen.

Deze leerlingen doen mee met de gemiddelde lesstof van groep 3 en voelen zich sociaal emotioneel competent, blijkt uit zowel de vragenlijsten die zijn ingevuld door de leerkrachten van groep 3 als uit het dossieronderzoek.

4.5 De onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk zijn zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve gegevens verwerkt die verkregen zijn uit de 3 verschillende gegevensbronnen. (De leerkrachten van groep 1-2 en 3, de ervaringsdeskundigen en de dossiers). Hierdoor zijn de onderzoeksvragen zoals ze in het begin van dit hoofdstuk zijn weergegeven te beantwoorden. In het volgende hoofdstuk zal ik de gegevens met elkaar vergelijken en conclusies trekken. Daarna denk ik de antwoorden die zowel uit de theorie als uit het actieonderzoek naar voren komen, completer te kunnen formuleren, dus dit zal aan het einde van hoofdstuk 5 te lezen zijn.

Hoofdstuk 5

Conclusies en aanbevelingen

Wetgeving

5.1 Ononderbroken leerlijn

De onderwijsinspectie heeft in 2008 hernieuwde aandacht besteed aan de ononderbroken leerlijn van groep 1 t/ 8. Zij stellen dat er niet zonder meer vast gehouden mag worden aan de 1 oktober grens en hebben deze grens bijna ongemerkt verlegd naar 1 januari.

Deze ononderbroken leerlijn moest al gegarandeerd worden vanaf 1985. In de praktijk blijkt echter dat op veel scholen een vervroegde doorstroming nog een heikel punt blijft (Van Gerven, 2001).

In de schoolgids van de Laurentiuschool staat niets vermeld over vervroegde doorstroming, wel over verlengd kleuteren. Zowel het zorgteam als het Management Team pretenderen dat er naar de ontwikkeling van een kind gekeken moet worden en niet naar een kalenderdatum. Dit staat echter nergens omschreven. Ook in de praktijk wordt er veelvuldig over de kalenderdatum gesproken, maar heeft het nog geen zichtbare consequenties. Leerkrachten hoeven, zoals op enkele scholen wel het geval is, niet te verantwoorden waarom kleuters van oktober, november, december beter in een kleuterklas zouden verblijven, in plaats van door te stromen naar groep 3.

In de vragenlijsten voor leerkrachten werd gesproken over zowel verlengen in groep 2 als over vervroegd doorstromen naar groep 3, zonder dat daar een datum bij genoemd werd. Alle 17 leerkrachten van groep 1-2 en 3 wisten toch precies wat daar mee bedoeld werd en daaruit trek ik de conclusie dat de 1 oktober grens mentaal nog steeds diep geworteld zit.

Op de Laurentiuschool zijn tot op heden twee kleuters ooit vervroegd doorgestroomd naar groep 3.

5.2 Visie

Door op de Ontwikkelingsgerichte manier naar kinderen te kijken kwam ik tot de conclusie dat het, gezien vanuit OGO, zeer onnatuurlijk is om kinderen op een vast moment allemaal tegelijk aan het leerproces te laten beginnen zoals dat binnen ons jaarklassensysteem vorm wordt gegeven. In de kleuterperiode worden ze gevolgd in hun ontwikkeling en wordt het onderwijsaanbod daarop afgestemd. Vanaf groep 3 moet de ontwikkeling zich aanpassen aan de leerstof.

9 Leerkrachten van groep 1-2 en 5 leerkrachten van groep 3 geven aan dat de beslissing omtrent de overgang van groep 2 naar 3 beïnvloed zou kunnen worden wanneer er in groep 3 Ontwikkelingsgericht gewerkt zou worden, omdat er beter aangesloten kan worden op de onderwijsbehoeften van een kind. Niet al deze leerkrachten zouden echter willen dat er in groep 3 op een Ontwikkelingsgerichte manier gewerkt wordt.

5.3 Inspraak

In Nederland neemt, wettelijk gezien, de school de beslissing of een leerling al dan niet de overgang van groep 2 naar 3 gaat maken.

De Vries (2009) beschrijft dat ouders eindverantwoordelijk zijn als het gaat om de ontwikkeling van hun kind. Ook Mevrouw Verdiessen, ervaringsdeskundige op het gebied van Ontwikkelingsgericht Onderwijs, benoemt hoe belangrijk het is om met ouders vanaf het begin de ontwikkeling van hun kind te bespreken en twijfels en verwachtingen meteen eerlijk op tafel te leggen.

Leerkrachten van de Laurentiuschool schatten in dat ouders gemiddeld zo'n 25% inspraak hebben als het gaat om de overgang van groep 2 naar 3. Bij 4 leerkrachten heeft de inspraak van ouders geen invloed op de twijfels. Gezien het feit dat ouders hun kind als beste kennen en eindverantwoordelijk zijn als het gaat om de ontwikkeling van hun kind vind ik dit een opvallende constatering. Daarnaast zijn zij de belangrijkste spil in de omgevingsfactoren van een kind, die volgens Goorhuis-Brouwer (2005) invloed heeft op de ontwikkeling van een jong kind.

Ik denk dat hier twee redenen aan ten grondslag kunnen liggen.

Wanneer ouders in de eerste plaats pas tegen het einde van groep 2 op de hoogte gesteld worden van eventuele twijfels bij een leerkracht wordt de mogelijkheid tot inspraak beperkt. Als ouders vanaf het eerste overlegmoment behandeld worden als de professional ten aanzien van hun kind en verwachtingen en twijfels eerlijk en open uitgesproken worden, zou dit beide partijen veel duidelijkheid verschaffen en problemen kunnen voorkomen.

Omdat de populatie van de Laurentiuschool in de tweede plaats gekenmerkt wordt door hoogopgeleide ouders die vaak een duidelijk beeld voor ogen hebben wat betreft de ontwikkeling van hun kind, komt het regelmatig voor dat ouders (te) hoge verwachtingen hebben en de argumenten en redenen van een leerkracht niet willen horen. Het lijkt dan onmogelijk om als beide partijen achter een bepaalde beslissing te staan. Dit kan de reden zijn van het wegvallen van elke vorm van inspraak.

Hoewel de inspraak van ouders op de Laurentiuschool niet erg groot blijkt te zijn, worden ze door de leerkrachten wel aangemerkt als gesprekspartners wanneer er sprake is van twijfel over de overgang van groep 2 naar 3. Ook collega's en de Intern Begeleiders worden op die momenten het meest genoemd als gesprekspartner .

Praktijk

5.4 Observatielijsten

In de praktijk worden de Stand van Zaken overzichten (Horeb, 1998), de vinkkaarten (Laurentiuschool 2005) en de Citotoetsen (1996) door de leerkrachten van groep 1-2 het meest gebruikt als observatielijsten om te bepalen of een kind de overgang van groep 2 naar 3 kan maken. Er zijn 2 leerkrachten die uit gaan van eigen waarneming, zonder gebruik te maken van deze registratie. De leerkrachten van groep 3 die bij twijfel over de ontwikkeling van een kind, terug willen lezen in de observatielijsten, gebruiken dan allemaal de Stand van zaken overzichten.

Mevrouw Verdiessen, ervaringsdeskundige op het gebied van Ontwikkelingsgericht Onderwijs wijst ons op het feit dat er binnen OGO gebruik wordt gemaakt van de Leuvense betrokkenheidschaal (Laevers, 1993). Wanneer we ons afvragen of een

kind zich goed of traag ontwikkelt of dat er sprake is van een stoornis kan dit een goed hulpmiddel zijn.

Ook de 'Kijk' (Bazalt, 2005) is een registratieformulier dat de ontwikkeling van een kind goed in kaart brengt en waarop is af te lezen hoeveel een kind gegroeid is in zijn ontwikkeling op bepaalde momenten.

Deze beide observatielijsten worden niet gebruikt door de leerkrachten van groep 1-2 op de Laurentiuschool.

Het registreren van betrokkenheid en ontwikkelingsgroei zorgt er voor dat kinderen goed in beeld worden gebracht tijdens de gehele kleuterperiode.

5.5 Schoolrijpheid

Leerkrachten van groep 1-2 en 3 gaven bij de eerste vraag vrijwel allen aan dat een kind voldoende zelfvertrouwen moet hebben, nieuwsgierig moet zijn en emotioneel toe moet zijn aan de overgang van groep 2 naar 3. Dat komt neer op de Basiskenmerken zoals deze binnen Ontwikkelingsgericht onderwijs staan omschreven in de zogenaamde (binnen)cirkel. (*Zie bijlage:5, blz. 79*). Daarnaast werden voldoende cognitieve vaardigheden, werkhouding/ taakgerichtheid en de wil om te leren genoemd als belangrijkste aspecten. Het is opvallend dat leerkrachten van groep 1-2 dezelfde aspecten van belang achten om kinderen de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken als de leerkrachten van groep 3. Ook komen deze aspecten in zekere mate overeen met de kenmerken van schoolrijpheid zoals Goorhuis-Brouwer (2005) deze omschrijft en welke ik zelf het best vond passen binnen Ontwikkelingsgericht Onderwijs. Om de meest (en eerst) genoemde aspecten door de leerkrachten van groep 1-2 en 3 te vergelijken met de kenmerken van Schoolrijpheid van Goorhuis Brouwer (2005) heb ik ze in een schema geplaatst.

KENMERKEN SCHOOLRIJPHEID VOLGENS GOORHUIS-BROUWER (2005)	GENOEMDE ASPECTEN DIE DE LEERKRACHTEN VAN GROEP 1-2- EN 3 VAN BELANG ACHTEN.
Trots zijn op zichzelf.	Voldoende zelfvertrouwen hebben.
Concreet in de wereld staan.	Er emotioneel aan toe zijn.
Een logisch opgebouwd verhaal kunnen vertellen.	
Beheersing hebben over de fijne en grove motoriek.	
De wereld los van zichzelf kunnen beschouwen en analyseren.	Over een bepaalde cognitieve basis beschikken
Aandachtig met een werkje bezig kunnen zijn (20 min).	Geconcentreerd en taakgericht kunnen werken.
Aandachtig kunnen luisteren naar instructies.	
	Nieuwsgierig zijn.
	Leerbaar zijn.

Wat opvalt is dat de taalvaardigheden (vertellen en luisterhouding) en de motorische ontwikkeling niet genoemd worden in de belangrijkste aspecten en dat nieuwsgierig en leerbaar zijn werden toegevoegd.

Later hebben leerkrachten van groep 1-2 en 3 ordening aangebracht in een gegeven lijst met zowel kenmerken van schoolrijpheid volgens Goorhuis-Brouwer (2005) als van mijzelf voor de overgang van groep 2 naar 3. Daarna hebben ze vanuit diezelfde lijst aangegeven wat voor hen de meest doorslaggevende redenen waren om een kind te laten verlengen in groep 2 of vervroegd door te laten stromen naar groep 3.

	Belangrijkste aspecten voor overgang van 2 naar 3.	Meest doorslaggevende redenen voor verlenging in 2.	Meest doorslaggevende redenen voor vervroegd doorstromen naar 3.
Leerkrachten groep 1-2	Zelfvertrouwen Werkhouding Luisterhouding	Te weinig zelfvertrouwen Slechte werkhouding Geringe luisterhouding De wereld niet los van zichzelf kunnen zien	Zelfvertrouwen Werkhouding Goed inzicht
Leerkrachten groep 3	Zelfvertrouwen Nieuwsgierig zijn Luisterhouding Werkhouding	Te weinig zelfvertrouwen Niet nieuwsgierig zijn Slechte werkhouding Slechte taalvaardigheden	Veel zelfvertrouwen Nieuwsgierig zijn Goede werkhouding Actief zijn, veel initiatieven nemen

Voor de leerkrachten van groep 1-2 maakt het op papier geen verschil wanneer kinderen de overgang maken naar groep 3. De meest doorslaggevende redenen voor overgang, verlenging of vervroeging van groep 2 naar 3 zijn nagenoeg gelijk. Enkel het aspect inzicht komt voor de luisterhouding in de plaats als het gaat om een vervroegde doorstroming.

De leerkrachten van groep 3 vinden zelfvertrouwen, werkhouding en nieuwsgierig zijn een belangrijk criterium voor zowel de overgang, verlenging of vervroeging van groep 2 naar 3. Opvallend is dat de luisterhouding belangrijk wordt gevonden op het moment dat de leerling de overgang van groep 2 naar 3 gaat maken en dat deze verandert in slechte taalvaardigheden zodra het gaat om verlenging in groep 2. Bij vervroeging worden zowel luisterhouding als taalvaardigheden niet meer genoemd als meest belangrijk aspect, maar actief zijn, veel initiatieven nemen komt daar voor in de plaats.

5.6 Gedragskenmerken

9 leerkrachten van groep 1-2 geven aan dat specifieke gedragsproblemen een reden zijn om een kind in groep 2 te laten verlengen. De leerkrachten van groep 3 vinden dit geen van allen een reden tot verlenging in groep 2.

Het feit dat bijna 10% van alle kinderen in de middenbouw (groep 3-4-5) een jaar extra in groep 2 heeft gezeten vond ik zeer opvallend. Het blijkt dat dit aantal vorig schooljaar sterk is gedaald ten opzichte van het jaar daarvoor. (16 kinderen in 2008 en 6 kinderen in 2009). Van alle kinderen in de middenbouw die verlengd in groep 2 hebben gezeten ontwikkelt een kwart zich zonder extra hulp. Drie kwart van de leerlingen heeft een handelingsplan op sociaal- emotioneel of cognitief gebied of is een rugzakleerling (of is inmiddels verwezen naar het SBO).

Mevrouw Verdiessen, ervaringsdeskundige op het gebied van Ontwikkelingsgericht Onderwijs stelt dat wanneer de basiskenmerken, zoals ze beschreven staan in de cirkel van Ontwikkelingsgericht onderwijs (*zie bijlage 5, blz. 79*) niet in orde te krijgen zijn, er waarschijnlijk sprake is van een stoornis. Wanneer het kind om die reden in groep 2 blijft zul je als leerkracht heel duidelijk voor ogen moeten hebben waar je het komende jaar aan kunt werken. En de vraag is of je dat gaat lukken, aldus mevrouw Verdiessen.

Er zal dus goed bekeken moeten worden of het gaat om een oplosbaar probleem of om een stoornis. Het registreren van betrokkenheid en ontwikkelingsgroei kan hierin zorgen voor antwoorden.

5.7 Ontwikkelingsvoorsprong

Potentieel hoogbegaafde kleuters zijn volgens Van Gerven (2001) niet altijd makkelijk te herkennen, doordat ze zich snel en makkelijk aanpassen aan de groep. Tussen de kenmerken van kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong die van Gerven noemt en de diagnosticering ervan zitten verschillen. Zo zijn de kenmerken veelal gebaseerd op cognitie, betrokkenheid en empathie en wanneer een ontwikkelingsvoorsprong gediagnosticeerd wordt, moet er gekeken worden naar cognitieve, sociaal emotionele en motorische ontwikkeling en naar de ontwikkeling van schoolse vaardigheden. Daarna kan volgens van Gerven besloten worden of verdieping of versnelling gewenst is.

De leerkrachten van groep 1-2 en 3 hebben ook kenmerken gegeven die zij als reden voor versnelling kunnen zien. In onderstaand schema zijn ze naast de diagnostische kenmerken van Van Gerven (2001) gezet.

Diagnosticering voor eventuele versnelling door Van Gerven (2000)	Kenmerken voor eventuele versnelling door leerkrachten van groep 1-2 en 3.
Cognitieve ontwikkeling	Nieuwsgierig zijn Goed inzicht
Sociaal- Emotionele ontwikkeling	Veel zelfvertrouwen Actief zijn, veel initiatieven nemen
Motorische ontwikkeling	
De ontwikkeling van schoolse vaardigheden	Goede werkhouding

Wat opvalt is dat de motorische ontwikkeling door de leerkrachten geen enkele keer genoemd wordt. Niet in het kader van (vervroegd) doorstromen naar groep 3 en ook niet in het kader van verlenging. Dit terwijl zowel Litière (2008) als Goorhuis-Brouwer (2005) de motorische ontwikkeling allebei belangrijk vinden in het kader van schoolrijpheid.

5.8 Antwoorden op de onderzoeksvragen.

Nu de gegevens uit zowel de theorie als uit het actieonderzoek met elkaar vergeleken zijn en ik bepaalde conclusies heb getrokken is het mogelijk de antwoorden te formuleren op de onderzoeksvragen uit hoofdstuk 1.

Wetgeving/Beleid

- Er is geen sprake van een nieuwe wetgeving, maar van hernieuwde aandacht voor de doorstroming van kleuters naar groep 3. De inspectie van onderwijs kreeg de opdracht beter zicht te krijgen op de ononderbroken leerlijn van kinderen van groep 1 tot en met 8. Hier was al sprake van sinds de wet op het primair onderwijs van 1985 en de 1 oktober grens bestond vanaf toen niet meer. Hoewel veel leerkrachten beamen dat er naar de ontwikkeling van een kind gekeken moet worden en daaruit een beslissing nemen of een kind al dan niet vervroegd de overgang kan maken naar groep 3, blijkt toch dat de 1 oktober grens bij veel leerkrachten mentaal nog diep geworteld zit. Ook het feit dat er heel veel kinderen gedoubleerd hebben en ooit 2 kinderen vervroegd de overgang hebben gemaakt van groep 2 naar 3, maakt duidelijk dat hernieuwde aandacht voor de ononderbroken leerlijn op de Laurentiuschool geen kwaad kan.
- Op papier bestaat er op de Laurentiuschool geen duidelijk beleid omtrent de overgang van groep 2 naar 3. In de schoolgids staat een stukje over kleutertijdverlenging, zonder inhoud te geven aan de term schoolrijpheid. In de praktijk wordt echter veel gesproken over dit onderwerp en dit onderzoek zal mede bijdragen aan beleidsontwikkeling.

- Uit het actieonderzoek blijkt dat de leerkrachten zelf de meeste inspraak hebben omtrent de overgang van groep 2 naar 3. Voor de Intern Begeleiders is echter ook een grote rol weggelegd in de advisering. Ouders en collega's zijn gesprekspartners.

Praktijk

- We zullen in de praktijk een manier moeten vinden om de ononderbroken ontwikkeling van kinderen te garanderen. Tot nu toe heeft de hernieuwde aandacht voor dit onderwerp de consequentie dat het tot veel vragen en reacties heeft geleid. Dit onderzoek zal bijdragen aan verduidelijking en beleidsvorming met betrekking tot de overgang van groep 2 naar 3.
- Op dit moment gebruiken leerkrachten van groep 1-2 vooral de Stand van zaken overzichten en enkele andere registratieformulieren om te bepalen of een kind de overgang van groep 2 naar 3 kan maken. Daarnaast overleggen zij met de Intern Begeleider, collega's en ouders. Het is belangrijk om de ontwikkeling van kinderen vanaf de eerste dag in kaart te brengen om deze goed te volgen. Het registreren van betrokkenheid en ontwikkelingsgroei is daarin heel belangrijk en zal mede bepalen of er sprake is van een stoornis of van jong gedrag. De 'Kijk'(2005) is een goed instrument om dit in kaart te brengen. Deze laat ook zien waar naar toe gewerkt moet worden, doordat de ontwikkelingslijnen opgedeeld zijn in deelstappen.
- Binnen de groepen 1-2 wordt gewerkt volgens Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO). De kenmerken van schoolrijpheid zoals Goorhuis-Brouwer (2005) deze omschrijft sluiten daar mijns inziens het beste op aan.

Een schoolrijp kind:

- is trots op zichzelf;
- staat concreet in de wereld;
- kan een logisch opgebouwd verstaanbaar verhaal vertellen;
- heeft beheersing over de grove en fijne motoriek;
- kan de wereld los van zichzelf beschouwen en analyseren;
- kan aandachtig met een werkje bezig zijn (20 minuten);
- kan aandachtig luisteren naar instructies;

- Kinderen moeten aan bepaalde verwachtingen voldoen om de overgang van groep 2 naar 3 te maken. De bovenstaande kenmerken van schoolrijpheid geven daar een richtlijn aan. Door leerkrachten van de groepen 1-2 werden de basiskenmerken uit de binnencirkel van OGO aan toegevoegd, zoals zelfvertrouwen hebben en nieuwsgierig zijn. Wanneer deze kenmerken echter niet in orde zijn spreekt Mevrouw Verdiessen (ervaringsdeskundige) over een stoornis. De leerkrachten van groep 1-2 geven dat als reden tot verlenging, de leerkrachten van groep 3 niet. De vraag is hoe dat komt.

Het blijkt, gezien vanuit OGO, zeer onnatuurlijk om kinderen op een vast kalendermoment aan het leerproces te laten beginnen. De verwachtingen waar een kind op dat moment aan moet voldoen strookt niet met de manier waarop er de afgelopen kleuterjaren naar kinderen is gekeken. Op dit moment willen we dat een kind schoolrijp is als het naar groep 3 gaat. Eigenlijk zouden we het andersom moeten stellen.

Als het onderwijs vertrekt vanuit het ontwikkelingsniveau van een kind, is de school kindrijp.

- Uit dossieronderzoek blijkt dat veel van de kinderen die een jaar verlengd in groep 2 hebben gezeten ook in groep 3-4-5 extra aandacht nodig hebben. We weten niet of dit te voorkomen was geweest. Het is een utopie om te denken dat een extra kleuterjaar de problemen oplost en kinderen dan zo'n stevige basis hebben dat daardoor geen leer- of sociaal emotionele aandachtspunten/ problemen meer ontstaan in de verdere schoolloopbaan.

Van kinderen die vervroegd de overgang van groep 2 naar 3 maken valt nog niet veel te zeggen, omdat het om 2 kinderen gaat die momenteel in groep 3 zitten. Op dit moment ontwikkelen zich goed.

Op de Burgemeester Marnixschool (België) wordt de 1 januari grens gehanteerd. Alle kinderen van oktober, november en december stromen dus automatisch mee met kinderen die al 6 jaar zijn. Dat gaat volgens Mevrouw Hendrikse (Intern Begeleider op de Burgemeester Marnixschool) erg goed. Deze kinderen voelen zich voldoende competent en kunnen goed meekomen met de leerstof. Ook wanneer deze kinderen in de hogere groepen zitten. Dit zit zo in het systeem en in de cultuur dat leerkrachten gewend zijn met deze jonge kinderen te werken. De enige aanpassing die ze doen, is in het derde leerjaar het methodisch schrijfonderwijs starten in januari in plaats van in september.

Tijdens dit onderzoek is gebleken dat verlengen in groep 2 problemen niet altijd kan voorkomen. Daaruit valt echter niet te concluderen dat verlenging voor een bepaalde leerling dus niet zinvol is geweest. Ik ben er van overtuigd dat leerkrachten kinderen in groep 2 laten verlengen of niet vervroegd laten doorstromen naar groep 3 omdat ze bang zijn het kind tekort te doen in zijn basisbehoeften.

Er dient evenwicht gevonden te worden tussen het garanderen van de ononderbroken leerlijn binnen de school en de tijd die het kind nodig heeft om zich te ontwikkelen.

Om dit te realiseren moet je in de eerste plaats de ontwikkeling van de kinderen vanaf het begin goed volgen en vastleggen. En om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoefte van kinderen is het jaarklassensysteem zoals dat op dit moment binnen de Laurentiuschool vorm wordt gegeven niet ideaal. Mogelijkheden die nader onderzocht kunnen worden zijn:

- Een combinatiegroep 2-3;
- halfjaarlijkse doorstroming van groep 2 naar 3;
- ontwikkelingsgericht werken in groep 3 (en 4).

Zolang het jaarklassensysteem blijft bestaan in de huidige vorm en we een ononderbroken leerlijn willen garanderen zal er aandacht besteed moeten worden aan:

- kinderen die toe zijn aan het schoolse leren terwijl ze in groep 2 zitten;
- kinderen die als vroege leerlingen naar groep 3 gaan en waar het klassikaal onderwijs aanpassingen verdient;
- kinderen die tussentijds de overgang van groep 2 naar 3 maken.

In dit onderzoek zijn verschillende meningen, theorieën en mogelijkheden met elkaar vergeleken. Ondertussen heb ik een eigen, gegronde mening gevormd over het al dan niet (vervroegd) doorstromen van kinderen naar groep 3. Deze is gedurende het onderzoek veranderd en deze procesbeschrijving is te lezen in hoofdstuk 6.

Hoofdstuk 6

Evaluatie

6.1 Eigen mening

Voorafgaande aan dit onderzoek had ik een eigen mening over het al dan niet (vervroegd) doorstromen van kleuters naar groep 3. Ik vond dat kinderen ruim de tijd moesten krijgen om zich te ontwikkelen tot schoolkind om met een stevige basis aan het gestructureerde leerproces van groep 3 te beginnen. Dat vind ik nog steeds zo, maar ik heb mijn twijfels bij het garanderen van een ononderbroken leerlijn binnen groep 1-2 en 3. Ik was geen voorstander van het vervroegd laten doorstromen van kleuters, omdat ik de indruk had dat kinderen vooral op cognitieve kwaliteiten beoordeeld en aangesproken worden. Dat terwijl andere ontwikkelingsgebieden in mijn ogen net zo belangrijk zijn. Nu blijkt dat deze kinderen het goed doen in de hogere groepen en lekker in hun vel zitten. Wanneer er echt sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong wordt er naar alle ontwikkelingsgebieden gekeken. Toch blijf ik benieuwd naar het welzijn van deze kinderen als puber en jong volwassene. Hoe gaat het als ze als 11 jarige naar de middelbare school gaan? Hoe hebben ze hun jeugd ervaren? Hebben ze het gevoel gehad op hun tenen te moeten lopen? Ik ben nog steeds geen echte voorstander van tussentijdse doorstroming, maar ik zie veel voordelen van een 2-3 combinatie of Ontwikkelingsgericht werken in de groepen 3-4. Deze mogelijkheden zouden echter nader onderzocht dienen te worden.

In de aanleiding van mijn onderzoek vraag ik mij af waarom er voor kinderen die verlengd kleuteren nu, in tegenstelling tot een paar jaar geleden, een handelingsplan geschreven dient te worden. Na dit onderzoek begrijp ik deze denkwijze beter. In feite heeft ieder kind een handelingsplan, want met ieder kind heb je voor ogen waar je naar toe werkt en wat je doelstellingen zijn. Wanneer een kind een extra jaar in groep 2 verblijft zul je duidelijk voor ogen moeten hebben wat de meerwaarde van een extra kleuterjaar is en hoe je dit kind gaat begeleiden.

6.2 Basiskenmerken

Het deed me goed te merken dat de leerkrachten van groep 1-2 en 3 veel belang hechten aan basiskenmerken zoals zelfvertrouwen hebben en nieuwsgierig zijn. En de werkhouding van kinderen wordt belangrijk gevonden. Zij willen, net als ik, altijd een besluit nemen in het belang van het kind en dat bleek ieder jaar weer een lastige klus. Na dit onderzoek blijkt dat het ook erg onnatuurlijk is om kinderen allemaal op hetzelfde moment aan groep 3 te laten beginnen. Zeker omdat we binnen de groepen 1-2 uitgaan van de ontwikkeling van het kind en daar op aansluiten. Omdat we denken dat we dat in een extra kleuterjaar ook kunnen realiseren zijn er de afgelopen jaren veel kinderen extra in groep 2 gebleven. Uit dit onderzoek blijkt dat dit niet heeft gezorgd voor minder problemen in de hogere groepen. Om daar achter te komen heb ik dossieronderzoek gedaan. In eerste instantie wilde ik toetsuitslagen en de rapporten bekijken. Dit bleek echter bijna onmogelijk. Om de dossiers van de kinderen compleet te lezen is een onderzoek op zich nodig. Er zitten bepaalde gegevens in het papieren dossier en andere zijn al digitaal. Leerkrachten hebben nog niet alles ingevoerd, dus enkele gegevens ontbreken omdat ze nog in eigen bezit zijn. Dan zijn er nog papieren die ontbreken in het dossier omdat het zorgteam deze in gebruik heeft. Om mezelf de tijdsinvestering te besparen van het zoeken naar gegevens heb ik het dossieronderzoek aangepast en enkel beschreven hoeveel kinderen, op welk gebied, een handelingsplan hebben en of kinderen zijn doorverwezen of ondersteund worden door het Speciaal Basisonderwijs. Hieruit kon ik concluderen dat verlengen in groep 2 niet automatisch alle problemen oplost.

6.3 Volgorde en tijdsdruk

Wat ik tevens als lastig heb ervaren is de volgorde en tijdsdruk van het onderzoek. Doordat ik afhankelijk was van afspraken met mensen en gegevens van derden verliep het onderzoek niet altijd in chronologische volgorde. De vragenlijsten heb ik wel degelijk gekoppeld aan de theorie, maar de uitkomsten van het gesprek met de deskundigen zijn daar niet in verwerkt, doordat dit gesprek later plaatsvond. Dat is jammer, want dat was wel een meerwaarde geweest. In verhouding waren de inleiding en hoofdstuk 1 het meest lastig doordat ik dit onderzoek moest afbakenen. Achteraf is dat heel goed geweest, want vragen riepen vooral weer nieuwe vragen op

en dat zou voor onoverzichtelijkheid hebben gezorgd. De onderzoekende houding die is overgebleven van dit onderzoek en uit deze opleiding is een echte meerwaarde voor de toekomst. Doordat ik heb geleerd structuur aan te brengen heb ik ervaren dat het werken op deze manier meer en betere resultaten oplevert.

Met het tijdspad dat door de opleiding werd aangegeven was goed te werken tot aan de laatste module. Het gaf veel druk de laatste module opdracht in te leveren naast de afronding van het onderzoek. Het was jammer dat de rol van de critical friends binnen onze groep niet goed uit de verf kwam, doordat mensen hun werk niet op tijd opstuurden. Daarom heb ik critical friends buiten de opleiding gezocht die mijn werk kritisch hebben bekeken en adviezen hebben gegeven.

6.4 Competenties

In hoofdstuk 1 gaf ik aan verschillende competenties te ontwikkelen, waarvan het samenwerken met de omgeving en met collega's er uit zou springen. Dat is zeker gebeurd doordat ik triangulatie heb aangebracht in het onderzoek. Collega's wisten waar ik mee bezig was en kwamen geregeld advies vragen omtrent dit onderwerp. Daarnaast zijn ze erg nieuwsgierig naar de conclusies en aanbevelingen en deze zal ik presenteren aan de onderbouw en het zorgteam. Door in gesprek te gaan met mensen buiten de school heb ik ook eens door een andere bril naar dit onderwerp gekeken, zoals bijvoorbeeld vanuit de werkwijze in België en vanuit Ontwikkelingsgericht onderwijs. De organisatorische competentie is niet mijn sterkste onderdeel, maar in dit onderzoek werd ik gedwongen gegevens te ordenen en te structureren en ook hier heb ik van geleerd.

6.5 Inclusie

Kinderen met een vertraagde ontwikkeling, met opvallend gedrag of bijzondere begaafdheden, kinderen met een fysieke of psychische belemmering of kinderen met een andere taal- en cultuurachtergrond, hoe verschillend ook, worden vaak Jonge Risicokinderen genoemd. (Janssen-Vos e.a, 2000). In iedere klas zitten wel Jonge Risicokinderen en gaan zij op een gegeven moment de overgang van groep 2 naar 3

maken. Uit dit onderzoek blijkt dat leerkrachten van groep 1-2 specifieke gedragsproblemen als reden zien om een jaar extra in groep 2 te verblijven. Mevrouw Verdiessen spreekt zelfs over een stoornis wanneer de basiskenmerken vanuit OGO niet in orde zijn. Deze mening ben ik echter niet toegedaan, deze conclusie mag mijns inziens niet zomaar getrokken worden. Ik denk wel dat problemen in de basiskenmerken gezien worden als karaktereigenschappen. Vandaar de titel van dit onderzoek: 'Rijping of karakter?'

Ik denk dat ieder kind, dus ook een jong risicokind, gevolgd moet worden in zijn ontwikkeling en uitgedaagd moet worden in de zone van de naaste ontwikkeling. Daarbij moet bij ieder kind worden uitgegaan van zijn kracht en zeker bij Jonge Risicokinderen zal het soms moeite kosten om te zoeken naar de mogelijkheden. Toch ben ik er van overtuigd dat ieder kind zijn talenten heeft en deze kunnen worden ingezet om verdere stappen in de ontwikkeling te maken. Het is belangrijk dat leerkrachten inzien dat de basisbehoeften van alle kinderen hetzelfde zijn. Ze zouden in de omgang met Jonge Risicokinderen voorop moeten stellen dat niet het inoefenen van vaardigheden voorop staat, zodat deze kinderen ook als schoolrijp beschouwd kunnen worden, maar leerwinst moeten kunnen zien in het feit dat kinderen zich gewaardeerd voelen, zelfvertrouwen ontwikkelen en hun identiteit versterken. Vanuit deze basis zullen zij zich specifieke kennis en vaardigheden eigen maken. Dan is er sprake van Passend Onderwijs.

Literatuurlijst

- Beets-Kessens, A. & Memelink, D. (2002). *Onderwijs aan jonge risicokinderen. Drie visies nader bekeken*. Baarn: HB uitgevers.
- Bosch, A. van den. & Jaeger, B. de. (2005). *Kijk, groep 1-2*. Vlissingen: Bazalt.
- Cito. Leerlingvolgsysteem. (1996). *Toetsen voor kleuters*. Arnhem: Cito.
- Gerven, E. van. (2001). *Zicht op hoogbegaafdheid. Handboek voor leerkrachten in het basisonderwijs*. Utrecht: Lemma.
- Gerven, E. van & Drent, S. (2007). *Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Goorhuis-Brouwer, (2005) *Dolgedraaid. Mogen peuters nog peuteren en kleuters nog kleuteren?* Amsterdam: BV Uitgeverij SWP.
- Haaft, G. ten. (2005). Visies botsen stevig. Gevonden op 27-10-2009. *Trouw*.
http://www.trouw.nl/krantenarchief/2005/10/15/2271833/Visies_botsen_stevig.html
- Janssen-Vos, F, Oers van B & Schiferly, T. (2000) Eén voor één, maar niet alleen. Een ontwikkelingsgerichte pedagogiek voor jonge (risico) kinderen. *Tijdschrift voor orthopedagogiek* 39. 300-312.
- Janssen-Vos, F, Pompert, B. & Schiferly, T. (1998). *Handelingsgericht Observeren Registreren en Evalueren van Basisontwikkeling. (Horeb)*. Utrecht: Algemeen Pedagogisch Studiecentrum.
- Kennisbank voor primair onderwijs, gevonden op 13-10-2009
http://www.kennisbankprimaironderwijs.nl/toon.asp?ID=WPO_2008B_2&anon=none
- Koning, L. (2002). *Eerste Genormeerde GedragsObservatie kaart met diagnosticering en begeleiding (Eggo+)*. Lekkerkerk: Luc Koning.
- Koning, L. (2002). *Pravoo. Groep-3-rijpheid*. Lekkerkerk: Luc Koning.

Laevers, F. (red). (1993). *De Leuvense Betrokkenheidschaal voor kleuters, LBS-K*.
Leuven: Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs.

Litière, M. (2008). *Juf mag ik overvaren? Schoolrijpheid. Als het kleuteren voorbij is*.
Arnhem: Lannoo.

Vries, P. de. (2009). Mét ouders kom je altijd verder. *De Wereld van het Jonge Kind*.
37. 18-20.

Bijlage

1 Registratieformulieren

1.1 De Stand van Zaken overzichten vanuit de Horeb (Janssen-Vos e.a. 1998)

1.2 De Vinkkaarten (Laurentiusschool, 2005)

1.3 Eggo+ (Koning, 2004)

1.4 De Schoolrijpheidstest van Luc Koning (Koning, 2001)

2. De Schoolgids

In de schoolgids van de Laurentiuschool staat onder hoofdstuk 4.3 een stukje over verlengd kleuteren:

Als er sprake blijkt te zijn van sterk vertraagde of achterblijvende ontwikkeling kan er besloten worden tot verlenging van de kleuterperiode (groep 1 of 2) of het overdoen van een leerjaar.

Verlengde kleuterperiode

De volgende criteria worden gehanteerd bij het besluitvorming:

- als de leerling sociaal-emotioneel nog onvoldoende rijp is
- als op de vinkkaart groep 2 een score 8 of hoger is behaald
- als de scores van Cito Ruimte en Tijd, Ordenen, Taal voor kleuters onvoldoende zijn
- en als de leerkracht verlengd kleuteren als zinvol ervaart.

Verlengd kleuteren moet voor het kind zin hebben:

- het kind heeft deze tijd nodig om schoolrijp te worden
- het kind moet mentaal groeien
- het kind moet zich competent voelen

Het volgend tijdspad wordt gehanteerd:

- Het voornemen te besluiten eventueel over te gaan tot verlengd kleuteren wordt in de januari oudergesprekken kenbaar gemaakt aan de ouders/verzorgers. Op dat moment worden de ouders tevens op de hoogte gesteld van de procedure. De intern begeleider wordt geïnformeerd.
- Na het kenbaar maken van dit voornemen volgt mondeling overleg met ouders/verzorgers, waarin aan de hand van alle verzamelde, relevante gegevens onderbouwing plaats vindt van het voorgenomen besluit.
- Leerlingen waarover een leerkracht nog twijfels heeft over de zin van verlengd kleuteren worden in de eerste of tweede week van april in een leerling-bespreking besproken. Hierbij zijn de intern begeleider, de leerkrachten van het huidige en het volgende schooljaar aanwezig.
- Het besluit tot over te gaan of verlengd te kleuteren wordt uiterlijk zes weken

voorafgaand aan het eind van het schooljaar genomen en medegedeeld aan de ouders/verzorgers. Het advies van de school is in deze doorslaggevend. Bij het besluit over te gaan tot verlengd kleuteren wordt ter voorbereiding van het gesprek het verslag bij verlengd kleuteren of doubleren opgesteld. Dit verslag wordt door ouders voor gezien ondertekend en gaat vervolgens naar het dossier. Tevens worden er afspraken gemaakt over het informeren van de leerling.

- Uiterlijk 14 dagen voor eind schooljaar wordt het handelingsplan bij verlengd kleuteren of doubleren aangeboden aan de ouders en de intern begeleider. Er is ruimte gereserveerd voor de ouders om te reageren op het handelingsplan. Na ondertekening gaat het document naar het dossier.

(Schoolgids K.B.S Laurentius 2007-2011)

3. Vragenlijst groep 1-2.

1. Wanneer vind jij dat een kind de overgang van groep 2 naar groep 3 kan maken? Welke aspecten acht jij daarbij van belang? *Probeer het antwoord kort en bondig te omschrijven.*

2. Als je twijfelt of een kind de overstap van groep 2 naar groep 3 kan maken, met wie bespreek je dan je twijfels? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

☐ - Intern Begeleider	☐ - Collega's	☐ - Niemand
☐ - Ouders	☐ - Ambulant Begeleider	☐ - Leerkrachten groep 3
☐ - Het kind zelf	☐ - Anders, nl:	

3. Gebruik je bepaalde observatielijsten om te bepalen of een kind de overgang van groep 2 naar 3 kan maken? *Zo ja, geef dan aan om welke lijsten het gaat.*

☐ - Nee

☐ - Ja, nl:

☐ - Stand van zaken overzicht	☐ - Vinkkaarten	☐ - De schoolrijpheidstest van Luc Koning
☐ - Cito-toetsen	☐ - Anders, nl:	

4. Hoeveel inspraak hebben ouders als je twijfelt of een kind de overgang van groep 2 naar groep 3 kan maken?

Maak een ruwe schatting.

☐ - 0 %	☐ - 25%	☐ - 50%	☐ - 75%	☐ - 100%

Welke argumenten van ouders kunnen jouw twijfel beïnvloeden?

5. Zijn specifieke gedragsproblemen voor jou een reden om een kind groep 1 of 2 te laten verlengen? *Indien het antwoord ja is geef dan aan om welke gedragsproblemen het gaat.*

☐ - Nee

☐ - Ja,

6. Als er in groep drie Ontwikkelingsgericht onderwijs gegeven zou worden, zou dat bij twijfel over de overgang van groep 2 naar groep 3, je beslissing beïnvloeden?

☐ - Nee, omdat

☐ - Ja, omdat

7. Zitten er op dit moment kinderen in je klas die een jaar verlengd groep 2 doen? *Indien het antwoord ja is graag de onderstaande vragen ook invullen. Ga anders naar vraag 8.*

☐ - Nee

☐ - Ja

Op basis van welke criteria heb je toen de beslissing genomen om het kind te laten verlengen?

Sta je nog steeds achter die beslissing?

☐ - Nee, omdat

☐ - Ja, omdat

8. Zitten er op dit moment kinderen in jouw klas die na september 2009 zes jaar geworden zijn, die achteraf gezien dit schooljaar al naar groep 3 hadden gekund?

☐ - Nee, omdat

☐ - Ja, omdat

9. Hieronder staan 12 aspecten die van belang kunnen zijn om een kind de overgang van groep 2 naar groep 3 te laten maken. Geef met de cijfers 1 t/m 12 jouw mate van belangrijkheid aan. *1 is heel belangrijk, 12 het minst belangrijk.*

- Werkhouding	<i>(concentratie en doorzettingsvermogen)</i>
- Zelfvertrouwen	<i>(is trots op zichzelf en durft zich te presenteren)</i>
- De leerkracht van groep 3	<i>(mate waarin de leerkrachtstijl aansluit bij het kind)</i>
- Sociale contacten	<i>(kan samenspelen en samenwerken)</i>
- Interesse in letters en cijfers	<i>(gebruikt letters en cijfers in het spel)</i>
- Mening van ouders	
- Actief zijn	<i>(Initiatieven nemen)</i>
- Inzicht	<i>(kan de wereld los van zichzelf beschouwen en analyseren)</i>
- Luisterhouding	<i>(kan aandachtig luisteren naar instructies)</i>
- Taalvaardigheid	<i>(kan een logisch opgebouwd en verstaanbaar verhaal vertellen)</i>
- Motoriek	<i>(heeft beheersing over de grove en fijne motoriek)</i>
- Nieuwsgierig zijn	<i>(belangstelling tonen in de wereld om zich heen)</i>

10. Wat is voor jou de meest doorslaggevende reden om een kind in groep 2 te laten verlengen?

Kruis maximaal drie antwoorden aan en geef de mate van belangrijkheid weer in de cijfers 1 t/m 3

- Slechte werkhouding
- Te weinig zelfvertrouwen
- Een leerkrachtstijl die niet aansluit op het kind
- Geringe sociale contacten
- Geen interesse in letters en cijfers
- Mening van ouders
- Niet actief zijn
- De wereld niet los van zichzelf kunnen zien
- Geringe luisterhouding
- Slechte taalvaardigheden
- Slechte motoriek
- Niet nieuwsgierig zijn

11. Wat is voor jou, of kan voor jou een reden zijn om een kind vervroegd de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken? *Kruis maximaal drie antwoorden aan en geef de belangrijkheid aan met de cijfers 1 t/m 3*

- Goede werkhouding
- Veel zelfvertrouwen
- Een leerkrachtstijl die bij het kind past
- Goede sociale contacten
- Al kunnen lezen en/of schrijven
- Mening van ouders
- Actief zijn, veel initiatieven nemen
- Goed inzicht
- Goede luisterhouding
- Verbaal sterk zijn
- Motorisch sterk zijn
- Nieuwsgierig zijn

12. Zou je na het invullen van de vragenlijst het antwoord op vraag 1 willen herformuleren of aanpassen?

Nee.

Ja, nl:

4. Vragenlijst groep 3

1. Wanneer vind jij dat een kind de overgang van groep 2 naar groep 3 kan maken? Welke aspecten acht jij daarbij van belang? *Probeer het antwoord kort en bondig te omschrijven.*

2. Wanneer je twijfels hebt over de ontwikkeling van een kind, kijk je dan terug in bepaalde observatielijsten? *Zo ja, geef dan aan om welke lijsten het gaat.*

☐ - Nee

☐ - Ja, nl:

☐ - Stand van zaken
overzicht

☐ - Vinkkaarten

☐ - De schoolrijpheidstest
van Luc Koning

☐ - Cito-toetsen

☐ - Anders, nl:

3. Zouden specifieke gedragsproblemen voor jou een reden zijn om een kind in groep 2 te laten verlengen?

Indien het antwoord ja is geef dan aan om welke gedragsproblemen het gaat.

☐ Nee

☐ Ja,

4. Als er in groep drie Ontwikkelingsgericht onderwijs gegeven zou worden, zou dat bij twijfel over de overgang van groep 2 naar 3 verschil maken?

☐ - Nee, omdat

☐ - Ja, omdat

5. Zitten er op dit moment kinderen in je klas die volgens jou beter een jaar extra in groep 2 hadden kunnen blijven?

☐ - Nee

☐ - Ja, omdat

6. Zitten er op dit moment kinderen in jouw klas die vervroegd van groep 2 naar groep 3 zijn gegaan? *Zo ja, vind je dat het een juiste beslissing is geweest om dit kind door te laten stromen?*

☐ - Nee.

☐ - Ja, omdat

7. Hieronder staan 12 aspecten die van belang kunnen zijn om een kind de overgang van groep 2 naar groep 3 te laten maken. Geef met de cijfers 1 t/m 12 jouw mate van belangrijkheid aan. *1 is heel belangrijk, 12 het minst belangrijk en alle cijfers mogen 1 keer gebruikt worden.*

- Werkhouding *(concentratie en doorzettingsvermogen)*
- Zelfvertrouwen *(is trots op zichzelf en durft zich te presenteren)*
- De leerkracht van groep 3 *(mate waarin de leerkrachtstijl aansluit bij het kind)*
- Sociale contacten *(kan samenspelen en samenwerken)*
- Interesse in letters en cijfers *(gebruikt letters en cijfers in het spel)*
- Mening van ouders
- Actief zijn *(Initiatieven nemen)*
- Inzicht *(kan de wereld los van zichzelf beschouwen en analyseren)*
- Luisterhouding *(kan aandachtig luisteren naar instructies)*
- Taalvaardigheid *(kan een logisch opgebouwd en verstaanbaar verhaal vertellen)*
- Motoriek *(heeft beheersing over de grove en fijne motoriek)*
- Nieuwsgierig zijn *(belangstelling tonen in de wereld om zich heen)*

8. Wat zou voor jou de meest doorslaggevende reden kunnen zijn om een kind in groep 2 te laten verlengen? *Kruis maximaal drie antwoorden aan en geef de mate van belangrijkheid weer in de cijfers 1 t/m 3*

- Slechte werkhouding
- Te weinig zelfvertrouwen
- Een leerkrachtstijl die niet aansluit op het kind
- Geringe sociale contacten
- Geen interesse in letters en cijfers
- Mening van ouders
- Niet actief zijn
- De wereld niet los van zichzelf kunnen zien
- Geringe luisterhouding
- Slechte taalvaardigheden
- Slechte motoriek

- Niet nieuwsgierig zijn

9. Wat is voor jou, of zou voor jou een reden kunnen zijn om een kind vervroegd de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken? *Kruis maximaal drie antwoorden aan en geef de belangrijkheid aan met de cijfers 1 t/m 3*

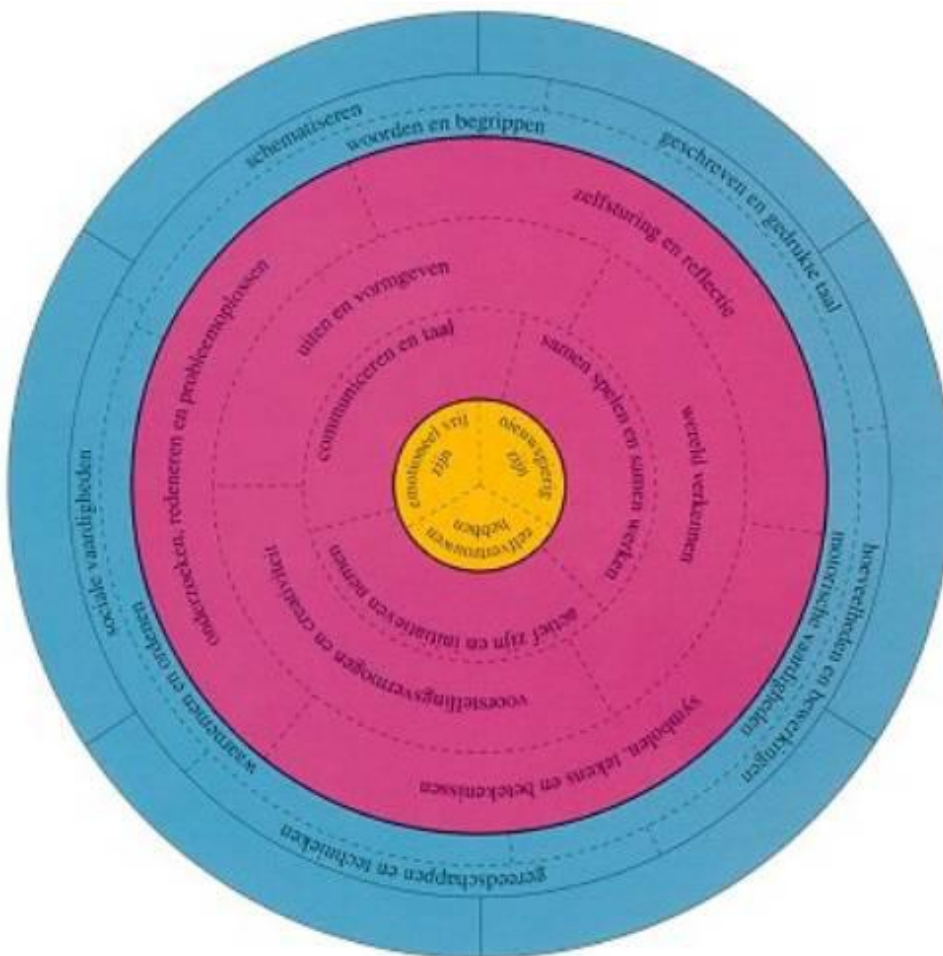
- Goede werkhouding
- Veel zelfvertrouwen
- Een leerkrachtstijl die bij het kind past
- Goede sociale contacten
- Al kunnen lezen en/of schrijven
- Mening van ouders
- Actief zijn, veel initiatieven nemen
- Goed inzicht
- Goede luisterhouding
- Verbaal sterk zijn
- Motorisch sterk zijn
- Nieuwsgierig zijn

Zijn er nog dingen die je kwijt wil n.a.v. deze vragenlijst, of met betrekking tot het onderwerp?

Heel hartelijk bedankt voor het invullen van de vragenlijst.

Mariëlle Krusemeijer

5. Cirkel Ontwikkelingsgericht Onderwijs

6. Uitgewerkte antwoorden van vraag 9-10-11 van de leerkrachten van groep 1-2

9. mate van belangrijkheid aan in de aspecten zoals ik die, gezien vanuit de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2, van belang acht om de overgang van groep 2 naar 3 te maken.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Werkhouding	/	////	////	/								
Zelfvertrouwen	////////	/			/							
Leerkracht groep 3											//	////////
Sociale contacten		/	/	//		/	///	/	/			
Interesse in letters en cijfers							///	/	/	////		
Mening van ouders											////////	//
Actief zijn				///		//	//	///				
Inzicht					////	//		//	/	/		
Luisterhouding	/	//	////	/		/			/			
Taalvaardigheid			/	/	////		/	/	/			
Motoriek				/		//		/	//	////		
Nieuwsgierig zijn		//		/		//	/	/	///			

10 van de 12 ingevulde antwoorden waren bruikbaar, de anderen hebben te onduidelijke antwoorden gegeven.

10 Leerkrachten van groep 1-2 geven de mate van belangrijkheid aan in de meest doorslaggevende redenen om een kind te laten verlengen in groep 2.

	1	2	3
-Slechte werkhouding		////////	/
-Te weinig zelfvertrouwen	////////		/
-Een leerkrachtstijl die niet aansluit op het kind			/
-Geringe sociale contacten			
-Geen interesse in letters en cijfers		/	
-Mening van ouders			
-Niet actief zijn			/

-De wereld niet los van zichzelf kunnen zien		/	///
-Geringe luisterhouding			////
-Slechte taalvaardigheden		/	
-Slechte motoriek			
-Niet nieuwsgierig zijn			

11 Leerkrachten van groep 1-2 geven de mate van belangrijkheid aan in de redenen om een kind vervroegd de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken.

	1	2	3
-Goede werkhouding	/	////	//
-Veel zelfvertrouwen	////////	//	
-Een leerkrachtstijl die bij het kind past			
-Goede sociale contacten			/
-Al kunnen lezen en/of schrijven	/	///	
-Mening van ouders			
-Actief zijn, veel initiatieven nemen			//
-Goed inzicht	//		///
-Goede luisterhouding			//
-Verbaal sterk zijn		/	/
-Motorisch sterk zijn			
-Nieuwsgierig zijn			/

7. Uitgewerkte antwoorden van vraag 7-8-9 van de leerkrachten van groep 3

7. De leerkrachten van groep 3 geven de mate van belangrijkheid aan in de aspecten zoals ik die, gezien vanuit de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2, van belang acht om de overgang van groep 2 naar 3 te maken.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Werkhouding	/			/	//							
Zelfvertrouwen	///	/										
Leerkracht groep 3											/	///
Sociale contacten			/		/	/	/					
Interesse in letters en cijfers					/		//	/				
Mening van ouders										//	/	/
Actief zijn			/	/				/	/			
Inzicht						/			///			
Luisterhouding		/	/			//						
Taalvaardigheid			/	/				/	/			
Motoriek										//	//	
Nieuwsgierig zijn		//		/			/					

4 van de 5 ingevulde antwoorden waren bruikbaar, de andere heeft te onduidelijke antwoorden gegeven.

8 Leerkrachten van groep 3 geven de mate van belangrijkheid aan in de meest doorslaggevende redenen om een kind te laten verlengen in groep 2.

	1	2	3
-Slechte werkhouding	/		/
-Te weinig zelfvertrouwen	///	/	
-Een leerkrachtstijl die niet aansluit op het kind			
-Geringe sociale contacten			
-Geen interesse in letters en cijfers		/	
-Mening van ouders			/
-Niet actief zijn			/
-De wereld niet los van zichzelf kunnen zien			
-Geringe luisterhouding			/

-Slechte taalvaardigheden	/	/	
-Slechte motoriek			
-Niet nieuwsgierig zijn		//	/

9 Leerkrachten van groep 3 geven de mate van belangrijkheid aan in de redenen om een kind vervroegd de overgang van groep 2 naar 3 te laten maken.

	1	2	3
-Goede werkhouding		//	
-Veel zelfvertrouwen	/	/	/
-Een leerkrachtstijl die bij het kind past			
-Goede sociale contacten			/
-Al kunnen lezen en/of schrijven			
-Mening van ouders			
-Actief zijn, veel initiatieven nemen	//		/
-Goed inzicht			/
-Goede luisterhouding			/
-Verbaal sterk zijn		/	
-Motorisch sterk zijn			
-Nieuwsgierig zijn	//	/	

8. Gespreksverslag deskundigen overgang van groep 2 naar 3

Aanwezig:

Hélène Emmen (Intern Begeleider)

Sandra van Schaik (Intern Begeleider)

Nadine (Ambulant Begeleider)

Gemma Verdiessen (deskundige Ontwikkelingsgericht Onderwijs)

Mariëlle Krusemeijer (onderbouwcoördinator)

Mariëlle (M): "Welkom allemaal."

"Zoals jullie weten doe ik de opleiding Specialist Jonge Risicokinderen en ben ik momenteel bezig met een onderzoek naar de overgang van groep 2 naar 3." "Ik ben heel benieuwd hoe jullie denken over schoolrijpheid." "En hoe we dat moeten zien binnen het onderwijs op deze school, waarin kinderen vanaf groep 3 op een programmagerichte manier gaan leren."

Gemma (G): "Ik begrijp dat jullie in de groepen 1 en 2 werken volgens de principes van Basisontwikkeling, kun je me uitleggen hoe jullie registreren?"

(M): "Wij vullen voor ieder kind na 3 maanden het stand van zaken overzicht entreeperiode in (vanuit de Horeb) en daarna maken we twee keer per jaar het algemene stand van zaken verslag." "Wanneer de kinderen van groep 2 naar 3 gaan krijgen ze een verslag mee naar huis."

Hélène (H): "We hadden ook een vinkkaart waarop we vaardigheden aanvinkten, maar die hebben we geïntegreerd in de stand van zaken overzichten." "Vanuit de 'Kijk' hebben we leeftijden aan die vaardigheden gekoppeld, omdat we merkten dat er een groot verschil in het signaleren van uitval zit door de verschillende leerkrachten." "En er wordt in het kinderdagboek geschreven."

G: "Krijgen jullie ook verslagen vanuit de kinderdagverblijven of peuterspeelzalen?"

M: "Nee, niet standaard." "Afhankelijk van de ouders die het verslag wel of niet toevoegen en er zit veel verschil in de registratie van de verschillende kinderdagverblijven."

H: "Waar we tegen aan lopen is het stukje onderscheid leren maken: Is dit jong gedrag of is er meer aan de hand met deze leerling?" "Hoe kunnen we leerkrachten nog beter laten signaleren; jong gedrag of gedragproblematiek?" "En hoe gaan we daar mee om binnen Basisontwikkeling."

G: "Ik heb ervaring met Ontwikkelingsgericht onderwijs en het implementeren van Basisontwikkeling en Startblokken." "Basisontwikkeling is bedoeld van groep 1 t/m 4." "Vanuit zowel ontwikkelingspsychologisch standpunt, als didactisch oogpunt klopt dat ook." "In de onderbouw gaan kinderen vanuit spel en beweging naar de taal en rekenactiviteiten en die ontwikkelingsvorm loopt tot een jaar of 7."

H: "Ergens blijft dan toch het omslagpunt."

G: "Ja, alleen als kinderen van groep 4 naar 5 gaan is die omslag niet zo groot meer, ze leren dan al op een andere manier." "Er zijn dan natuurlijk wel niveauverschillen, maar dat maakt niet uit zolang er in groep 5 gedifferentieerd gewerkt wordt." "Binnen Basisontwikkeling zijn er oorspronkelijk alleen combinatieklassen, zoals groep 1-2, 2-3, 3-4."

"De omslag hier ligt van groep 2 naar 3." "Wat vragen we dan van kinderen?" "Waar staan kinderen in het proces?" "Je gaat van meetperiode naar meetperiode en daarin kijk je hoeveel ontwikkeling er heeft plaatsgevonden." "Is deze ontwikkeling gewenst, of blijft het achter?" "Dat leg je naast je lijn van verwachtingen." "Als kinderen achterblijven vraag je je af waar het aan ligt." "Als het aan mijn aanbod ligt moet ik daar iets in veranderen." "Lukt dat niet dan ligt het meer aan de kindfactoren."

Sandra (S): "Wat versta je onder meeting?"

G: "De stand van zaken overzichten die tijdens de kleuterperiode worden ingevuld, wat begint met het entreeverslag." "In de tussentijd kijk je of een kind vooruit gaat, of dat klopt met mijn aanbod en met het kader dat ik in mijn hoofd heb."

H: "Je ziet vaak dat leerkrachten denken: Dit is jong gedrag, we moeten afwachten." "Wanneer komt het omslagpunt?" "Daarin willen we graag begeleiding/advies van jou."

G: "Dat is niet wat Basisontwikkeling zegt." "Je moet altijd in de zone van de naaste ontwikkeling werken, je mag absoluut niet afwachten." "Je gaat dingen bewust aanbieden." "Het kind zit hier, het activiteitsaanbod zit daar (en daar loop je altijd wat op voor) en dan kijk je of hij het oppikt ja of nee."

S: "Ik denk wel dat dat gebeurt, maar als ze geen vooruitgang zien in de zone van de naaste ontwikkeling dan wordt daar in berust." "Ze proberen een kind wel verder te krijgen, ze zeggen niet: we doen er helemaal niet mee." "Maar hoe lang mag een kind in een zone blijven hangen?"

G: "Dat hangt van je aanbod af in je planning." "Hoe lang werken jullie aan een thema?"

M: "3 á 4 weken, dat is eigenlijk te kort."

G: "Ja, dat is kort." "In de thema's bepaal je wat je een kind gaat aanbieden, welk doel er gehaald moet worden." "Als dat niet gebeurt ga je terug kijken." "Hoe komt het dan?" "Ik

had me bv voorgenomen een aantal keer kleine kring te doen en dat is er niet van gekomen.” “Of het kind was ziek en heeft drie dagen gemist.” “Of ik heb uitgevoerd wat ik wou, maar het kind heeft die stap niet gemaakt.” “Dat betekent dat ik intensiever aan de slag moet om het kind die stap te laten maken, want wat ik heb gedaan was niet genoeg.”

“Wat ik hoor bij jullie is dat jullie wel werken met thema’s en in de zone van de naaste ontwikkeling.” “Jullie stellen wel doelen, maar doen geen effectmeting.” “Wel de constatering dat iets niet gehaald is, maar niet de constatering dat ik er meer mee moet doen.” “Klopt dat?” “Ik wacht af op ander terrein misschien?”

H: “Ja, alhoewel ik denk dat het meer in het planmatige zit.”

M: “Ik denk dat het meer in het inschatten zit.” “De metingen worden wel gedaan, maar in hoeverre verwacht je dan dat een kind op een bepaalde leeftijd dat moet kunnen?” “Het is erg breed.” “Als je bv de taalontwikkeling bekijkt.” “Een kind van 5 mag taaltechnisch nog heel veel fouten maken, zinsconstructies hoeven nog niet te kloppen, noem maar op.” “Dat is zo breed, dat je denkt: is dat nu op niveau of niet?”

“Dus ik denk dat mensen wel het aanbod geven aan wat het kind nodig heeft, maar is het dan op niveau om naar groep drie te gaan?” “Wat moet je precies verwachten en hoe interpreteer je dat dan?”

G: “Inderdaad.” “De voorwaarde voor het werken met Basisontwikkeling met Horeb is wel dat je de ontwikkelingslijnen heel goed kent.”

M: “Ja.”

H: “Daar hebben we in de stand van zaken overzichten de grofmazige lijn als ondersteuning geboden.”

G: “Dan kun je de ‘Kijk’ met zijn ontwikkelingslijnen wel heel goed gebruiken, want daar zijn leeftijden aan gekoppeld.” “Die horen bij de leeftijd van 4 of 4.6.” “En dat hoort bij 4.6. naar 5 jaar.” “Dat kan je helpen bij het plannen van activiteiten.” “Als er een kind is waar je twijfels bij hebt en je denkt dat je iets in het kader van spel met hem moet doen, dan zal er iets in die vorm moeten zijn waar een kind mee aan de slag moet.” “Dus ga ik in de komende 3-4 weken (is kort, dus misschien moet je 2 thema’s nemen) in die spelontwikkeling kijken of ik die stappen kan maken met hem.” “Ik moet er wel een maat onder hebben, het gaat er ook om: waar werk je naar toe?” “Want zowel Basisontwikkeling, als de Horeb en de Kijk zeggen: je moet een kind met zichzelf vergelijken.” “Bij de ‘Kijk’ zijn wel leeftijdslijnen aangegeven, maar het gaat er steeds om: maakt het kind t.o.v. zichzelf een groei door?” “Komt hij met achterstand binnen en je ziet bij iedere afname groei, een sprong van 5 maanden, dan doet hij het goed, alleen haalt hij die achterstand niet in.”

M: “Moet hij dan de tijd krijgen om nog te ontwikkelen?”

G: "Dat hangt van het schoolconcept af, want als je zegt: wij kunnen (in groep 3) uit de voeten met kinderen die zich wat langzamer ontwikkelen, wij kunnen op die terreinen als school daar mee uit de voeten en op andere terreinen is het wat lastig, dan betekent dat dat je aanbod gaat geven op dat terrein." "En daarna kom je pas bij lezen en rekenen uit." "Dat zijn vaak de breekpunten als dat niet in ontwikkeling is." "Als een kind de spel- of motoriek lijn niet helemaal vol heeft betekent dat zelden een extra jaar in de kleutergroep." "Dan zeggen we dat dat zwak is en dat we daar rekening mee moeten houden, maar dat is geen criteria om te zeggen; hij blijft."

H: "Hier blijven veel kinderen op sociaal- emotionele gronden." "Niet om cognitieve redenen."

G: "Dan zul je heel goed moeten omschrijven; wat is dat dan?" "En hoe meet je die dan?"

M: "Dat is lastig ja."

G: "Je kunt sociaal- emotioneel jong zijn, maar wat is dan jong?"

M: "Dat is inderdaad de vraag."

Nadine (N): "Wat bereik je in dat extra jaar dat kinderen wel blijven, want je zag vorig jaar in een groep 3 waar heel veel kinderen een extra jaar gekleuterd hadden, maar toch veel problemen hadden."

H: "Ja, ja inderdaad."

N: "En dat trok niet bij en dan zit je; Ja en nu?"

G: "En hoe zuiver is je meeting op sociaal- emotioneel jong?" "Heel veel kinderen die cognitief zwak zijn ontvluchten heel veel dingen omdat ze weten dat het moeilijk is en dan blijkt het jong gedrag." "Dat is dan een korte spanningsboog, of ze trekken naar jongere kinderen, omdat die in de cognitief zelfde sferen zitten en je opdrachten krijgt waar je goed bij aanpast." "Dat heeft dan niet te maken met sociaal- emotioneel jong, nee, op dat niveau pas ik beter bij de opdrachten en zaken die van mij gevraagd worden."

H: "Ik denk dat het al goed is om het daar eens met de collega's over te gaan hebben." "Cognitief zwakke kant tonen als jong gedrag." "Daarin moeten we vaardiger worden."

G: "Kinderen die weten dat ze overvraagd gaan worden (klinkt heel zwaar, maar ja), die gaan zich terug trekken naar de andere kant." "De taken van groep 2 zijn te moeilijk." "Niet sociaal-emotioneel, maar cognitief jong."

H: "Hoe constateer je als leerkracht of het cognitief of sociaal- emotioneel jong is?" "Zijn daar handvaten voor?"

G: "Dat haal je uit de dagelijkse praktijk." "Als ik daar een doel op heb gesteld, dan moet ik zien dat hij het oppikt na het aanbieden." "Er moet groei te zien zijn." "In theorie, ik weet dat de praktijk veel weerbarstiger is." "Ik ben in de zone van de naaste ontwikkeling bezig, dus het kind moet het op kunnen pikken." "Dat zegt iets over zijn leervermogen."

H: "Het is heel veel voelsprietten hebben."

M: "Ja, maar mag ik nog iets vragen?" "Even terug komen op dat cognitief 'zwakke' gedeelte?"

G: "Tuurlijk."

M: "Als iemand cognitief nog niet zo sterk blijkt te zijn en hij zoekt steeds jongere kinderen op, omdat hij daar aansluiting bij vindt qua cognitie..." "Dat begrijp ik wel, maar als dat kind mee gaat naar groep drie, zal hij daar ook moeten omgaan met die kinderen." "Als hij nog een jaar zou blijven, stel, dan zou hij cognitief misschien wat steviger worden en meer aansluiting vinden bij groepsgenoten." "Dus niet per definitie toch maar naar groep drie."

G: "Het gaat er om dat je het signaleert." "Want een kind dat sociaal- emotioneel jong is, is iets anders dan een kind met een vertraagde ontwikkeling." "Een kind dat sociaal- emotioneel jong is zie je in dat verlengde kleuterjaar niet meer terug."

M: "Hoe bedoel je?"

G: "Dan zeg je, die was gewoon jong, dus in dat 3^e kleuterjaar hoor ik hem niet meer." "Die draait goed mee en toont zich een oudste kleuter." "Meestal merk je dat hij dan in januari al wel klaar is, klaar is voor groep 3." "Dan is het rijping, die had hij nodig."

"Kinderen met andere problemen, zoals leerproblemen of een vertraagde cognitie hoor je bij een verlengd kleuterjaar weer terug, want die maken wel hun stapjes, maar eigenlijk nooit genoeg." "Of je moet er enorm veel in investeren om dat kind klaar te stomen voor groep 3, maar op het moment dat ze dan in groep 3 zitten hebben ze met hangen en wurgen het niveau gehaald en gaan ze toch weer onderuit, omdat ze bv het tempo niet kunnen bijhouden."

H: "Dus dan moet je de discussie aangaan, heeft het zin om..."

G: "Ja mag hem van mij wel een extra kleuterjaar geven, het gaat er niet om welke beslissing dat je neemt, maar wel op grond waarvan." "Want als je zegt; het gaat om emotionele rijping en we verwachten geen problemen meer en die komen toch, dan voelt iedereen zich bekocht."

H: "En dat is wat recent veel gebeurd is." "Kinderen die vanwege jong gedrag verlengd gekleuterd hebben, maar nu blijkt dat er toch een cognitief probleem of een gedragsstoornis onder zit." "Of een duidelijke aandachtsproblematiek."

G: "Hm en die gaan niet weg met een jaar verlenging."

H: "Maar daarin moeten we duidelijker krijgen waar het jonge gedrag nu in zit." "Dat moeten we veel beter leren signaleren."

G: "Waar zie je dan aan dat het jong is?" "Het is een beetje aanvoelen, maar ook hoe je het omschrijft." "Met hoeveel moeite maakt een kind zijn volgende ontwikkelingsstap?" "Hij zit hier en hij moet daar naar toe." "Hij zit in die spelhoek en daar ontwikkelt hij zich, daar hoef ik weinig voor te doen, die stap komt wel." "Die kinderen die je er steeds bij moet halen, van wie je zegt; met veel pijn en moeite haal ik de volgende stap, daar is hij niet jong meer, want je moet te veel investeren." "Dat is niet erg, dat is je werk." "Maar dat betekent wel dat je daar de hele loopbaan in moet blijven investeren om de volgende stap te maken."

H: "Heb je al eerder groepen begeleid/gecoached om hier vaardiger in te worden?" "Heb je daar ideeën over, over hoe we dat moeten aanpakken?"

G: "Dat is een makkelijke vraag, maar moeilijk te beantwoorden." "Want wat heb ik gedaan?" "Ik heb trajecten ingevoerd, hier heeft iemand anders dat gedaan." "Bij het verloop en het overdragen gaat kennis van Basisontwikkeling natuurlijk verloren." "Misschien is opfrissing nodig?" "De thema's zouden langer moeten duren."

H: "Ik wil toch terug naar dat jonge gedrag." "Hoe gaan we als leerkrachten beter omschrijven waar het in zit." "En samen met de kleuterbouwcollega's de discussie aangaan; welke consequentie heeft dit?" "Minder over de thema's."

G: "Je krijgt daar zicht op in je manier van werken." "In je aanbod en kinderdagboek." "Wat schrijf je op, van hoeveel kinderen schrijf je iets op en op welke gebieden?"

M+H: "In het kinderdagboek doen we woordelijke verslaglegging en in de klassenmap zit een lijst met vaardigheden om af te vinken (zoals de kleuren en de cijfers)." "Dat is niet gerelateerd aan leeftijd." "Of het dus conform de ontwikkelingslijnen is, blijft dus de vraag."

H: "Dus we moeten werken aan de leerlijnen, zodat mensen die eigen maken en ze iets hebben om op terug te vallen." "De 'Kijk' zou in de orthotheek moeten komen." "Zo kan aanbod beter gepland worden in de zone van de naaste ontwikkeling."

G: "Daarom zeg ik AANBOD." "Daar kun je op terug vallen, dat zijn je observatiegegevens." "Bij het ene kind denk je; daar hoef ik weinig meer aan te doen dan het reguliere aanbod/aandacht." "Die hoeft niet in de begeleidende activiteit, met het aanbieden van ander materiaal o.i.d. komt hij er ook." "Andere kinderen heb je in de signalering, ook al is het gevoelsmatig." "Daar zit leerkrachtgedrag op." "En dat is je maat, want je vraagt je af; hoeveel moet ik daar in stoppen om de volgende ontwikkelingsstap te kunnen maken?" "Dat zegt iets over het leervermogen en de sterke en zwakke kanten van een kind." "Die lijn loopt wel goed en die niet." "Dat gebied blijft achter." "Dat moet in die twee kleuterjaren wel

duidelijk worden.” “In feite schrijf je dat op in het kinderdagboek.” “Bijvoorbeeld het aanbod in de kring, gewerkt aan woordenschat of tellen.” “Morgen ga ik...”

M: “Dat valt te meten, gedrag laat zich moeilijker omschrijven.”

G: “Dat hangt daar mee samen, want je geeft betrokkenheidscores aan.” “Bij een 4 of 5 denk je; dat kan niet meer zijn.” “Bij een betrokkenheidschaal van 2 of 3 en weinig resultaat zeg je; ik zit op een verkeerd spoor.”

H: “Die betrokkenheidschaal is verdwenen.”

G: “De visie daarachter is dat je alleen leert als het je boeit.” “Bij een hoge betrokkenheid vindt ontwikkeling plaats.” “Dat is je maat.” “Bij een lage betrokkenheid is het aanbod niet goed.” “Bijvoorbeeld bij het lezen van een boek in de kring.” “Niemand is geboeid, het is te moeilijk, of het onderwerp sluit niet aan.” “Is dat wel zo, of zou dat wel zo moeten zijn, dan zit het in de kindfactoren.” “Het kind leert wel, je moet goed zoeken naar een ingang die leidt tot betrokkenheid.”

“Het Basisontwikkelingsconcept zit ingewikkeld in elkaar hoor.”

H: “Idem met het kleuteronderwijs op zich.”

G: “De leerlijnen moet je in kaart hebben, de betrokkenheid moet terug in het verhaal.” “Informatie moet in het kinderdagboek.” “Wat en hoe schrijf je op?” “Helpt het om dat in beeld te brengen?” “We kunnen er samen over praten in de onderbouw.”

M: “Dat doen we ook al.” “In theorie zijn we het wel met elkaar eens, we begrijpen allemaal de belangen.” “In de praktijk werkt het echter anders.”

G: “Hebben jullie leerlingbesprekingen?”

M: “Ja, intervisie met de onderbouw en zorgbesprekingen.”

G: “De twijfel over het sociaal- emotionele stuk kan ingebracht worden.” “Wanneer je dat samen bespreekt geeft dat helderheid.”

H: “We moeten opnieuw focussen op de kleine stapjes die kinderen maken.” “En dat noteren.”

G: “80% gaat vanzelf mee.” “De ander 20 % moet je goed in beeld brengen.”

H: “Ja, het aanbod, het effect, de betrokkenheidschaal in het kinderdagboek noteren, i.p.v. van alle kinderen een beetje opschrijven.” “De stand van zaken overzichten en de lijsten in de klassenmap is voldoende voor de eerste groep.” “De ‘Kijk’ kunnen we als achtergrond gebruiken.”

G: "Dan krijg je het in beeld i.v.m. de overgang van groep 2 naar 3." "Welke kinderen zijn sociaal-emotioneel jong en horen we niet terug in het andere jaar?" "Bij de andere groep moet je je afvragen: wat gaan we er mee doen?" "Blijven die in groep 2, of gaan ze over naar groep 3?" "Daar valt geen automatische beslissing over te nemen, alleen heb je nu een ander verhaal naar ouders en heb je zelf andere verwachtingen." "Als je een kind op grond hiervan toch naar groep 3 doet, dan weet je als school dat hij direct in de zorg terecht komt." "Als hij blijft, blijft hij met zorg in groep 2, want de ontwikkeling verloopt niet volgens onze lijnen, zoals we dat graag zien." "Wat betekent dat voor je aanbod in groep 2?" "Wat wil je bereiken?" "Het verhaal aan ouders is dan niet: hij is jong en waarschijnlijk komt/gaat het volgend jaar wel goed."

H: "Nee, dan bewuste keuzes maken in aanbod."

Ik kijk nogal bedenkelijk en laat het even op me inwerken. Acht paar ogen staren me aan.

M: "Ik begrijp het hoor."

G: "Het feit dat je het in beeld hebt maakt de keuzes nog niet makkelijker." "Maar de argumenten zijn duidelijker, het is transparanter." "Ook naar de leerkracht van groep drie." "Dit is een kind met zorg en het heeft meer aan jouw aanbod in groep 3, dan aan het mijne in groep 2."

S: "Ja, veel collega's denken: daar wil ik mijn collega's in groep 3 niet mee opzadelen, want hij kan waarschijnlijk niet mee."

G: "Dan moet er iets aan het aanbod in groep 3 gebeuren." "Want als hij in 2 blijft en komt het jaar daarna in groep 3, zit je nog steeds met hetzelfde." "Daarom zeg jij, Nadine, ik zie dat toch weer terug bij de kinderen die een jaar verlengd hebben gehad." "Die zou je eigenlijk niet meer moeten zien."

H: "En je hebt weinig rek meer." "Een cognitief jong kind heeft geen kans meer op verlenging voor het aanleren van de vaardigheden zoals lezen en schrijven." "Dat mis je dan."

M: "Nu heb je het alleen over die kinderen hè, met een lagere cognitie?" "Dat is maar een groepje."

H: "Ja en dan heb je ook nog een groep met aandacht- en concentratieproblemen."

G: "Die hoeft je ook niet extra te laten kleuteren."

M: "Als die kinderen van augustus zijn dan denk je: is dit jong?" "Te jong, of... is het echt een aandachtstoornis?"

G: "Als je dat goed in beeld hebt dan kun je daarop je beslissing baseren." "Dan kun je het komende jaar goed in beeld brengen of het jong gedrag is, of een aandachtverhaal." "Zie ik

in mijn observaties groei?" "Wordt de spanningsboog langer, de onrust minder?" "Daar kun je specifiek op meten."

H: "In overleg met ouders." "Het derde kleuterjaar ga ik gebruiken om antwoord te vinden op de vraag of het om jong gedrag gaat of een aandachtstoornis." "Mocht blijken dat het een stoornis is en dus een kindkenmerk, is dat duidelijk voor ouders." "Ze weten dan dat niet alles goed komt in een jaar."

N: "Dat is dan een duidelijk plan om mee aan de slag te gaan." "Je kunt dan niet meer voor verrassingen komen te staan." "Je doorgaande lijn is beter."

S: "Maar dan blijft wel het probleem dat je er na 2 ½ jaar kleuteren pas achter komt dat er een probleem is."

G: "Dat zou eerder moeten."

H: "Het gaat er om dat je vanaf binnenkomst goed observeert en als je je zorgen maakt dat..."

G: "Ja en dan ook het emotioneel jonge, kun je bespreken in de intervisie of in het zorgteam." "Als ze als een peuter binnen komen kun je in de eerste stand van zaken al zien of er groei is geweest." "In de overgang van 2 naar 3 moet een beslissing genomen worden, maar daar zit heel wat voor qua signalering." "Dat hoeven geen grote problemen te zijn, maar wel; wat doen we in de volgende periode?" "Waar willen we groei op zien?" "Dus steeds met doelen werken."

S: "Klopt, het is niet zo dat je na 2 jaar pas de beslissing neemt." "Dat wordt de eerste keer in groep 2 al besproken, maar we kwamen wel op het punt dat het een augustus kind is en dat je wel denkt; is het jong gedrag of zijn het concentratieproblemen."

M: "Dan wil je dat weten en tijd geven..."

S: "Dan kan het nog steeds twee kanten op, het blijft dan dat er na 2 ½ jaar pas geconstateerd wordt dat er in dat extra half jaar niet genoeg ontwikkeld is."

G: "Er zijn dingen waar je niet eerder een knoop over door kan hakken." "Je betrokkenheidschaal kan daar wel bij helpen." "In de stand van zaken beschrijf je steeds lage betrokkenheid?" "dan spreek je van jong gedrag." Beschrijf je steeds hoge betrokkenheid, de voorwaarden zijn er wel, maar prestaties gaan niet vooruit, dan wil het kind wel, maar kan het niet."

M: "Dat blijft toch wel lastig." "De betrokkenheid kan hoog zijn vanuit eigen beleving, omdat het aansluit bij de belevingswereld van het kind." "Op een gegeven moment ga je verwachten dat kinderen ook dingen doen die niet rechtstreeks uit hun eigen belevingswereld voorkomen." "Zo gaat dat in groep 3 ook."

H: "Dat zie je in kringactiviteiten."

M: "Ik dacht meer aan spel." "Een kind ontloopt wat hij niet goed kan." Op een gegeven moment moet het toch." "De betrokkenheid is dan niet zo hoog." "Denk je dan; het ligt aan mijn aanbod, of denk je; nee hij kan het nog niet?" "Snap je?"

G: "Dat klopt, maar ook als je naar activiteiten gaat die voorbereiden op groep 3 en kinderen willen niet dan probeer je het via een omweg." "Via de bouwhoek een plattegrond maken." "Om zijn belangstelling te wekken." "Als hij zich alleen maar ontwikkelt in een bepaalde setting dan weet je al dat de groep 3 aanpak moeilijk voor hem zal zijn." "Hij gaat dan uitdaging niet aan en is niet nieuwsgierig." "De binnencirkel is dan niet in orde." "Zelfvertrouwen, emotioneel vrij zijn en nieuwsgierig zijn." "Als al jouw pogingen om dat breder te maken mislukken, is de binnencirkel niet in orde." "Dat betekent dus een stoornis."

Drie verbaasde gezichten kijken Gemma aan. Nadine moet er hartelijk om lachen.

G: "Dat is een leuke hè." "Binnencirkel niet in orde te krijgen= stoornis."

M: "Bedoel je dan ook: de brede ontwikkeling niet in orde= rijping?"

G: "Ja, of dan ligt het aan je aanbod." "Frea Janssen-Vos is heel stellig in haar uitspraken."

"Neem een casus." "Cognitief is alles in orde, sociaal emotioneel niet." "Als hij naar groep 3 gaat kom je tegemoet aan zijn cognitie." "De vraag is of je in groep 2 tegemoet komt aan zijn sociaal-emotionele ontwikkeling." "Leert hij dan van zijn omgeving, of zit zijn cognitie dan zo in de weg dat hij niets heeft in groep 2?"

M: "Dan kom je bij de omgevingsfactoren, want dan heb je ouders etc. die heel erg op de cognitie zitten." "Als dat steeds maar gestimuleerd wordt, ook vanuit thuis, dan lijkt het heel snel al heel wat." "Terwijl het motorisch of emotioneel nog veel jonger kan zijn." "Die discrepantie vind ik hier op school heel groot."

Hélène en Sandra beamen dat.

G: "Dat kan ik me goed voorstellen, daar staat jullie school ook om bekend." "Hoge niveau's."

S: "Halen wij die niveau's eruit of zaten die er al in?"

G: "Is er een goede oplossing, is één van de twee beter?" "Op grond waarvan?" "Sommige kinderen passen nergens, niet in 2 en niet in 3." "Dan moet je de afweging maken; waar kan ik hem het beste bieden wat hij nodig heeft?"

H: "Ik denk dat veel collega's denken; binnencirkel niet in orde, niet naar groep 3."

G: "Ja, maar dan moet je zeker weten dat je er iets mee kan." "Anders hoef je hem niet te houden."

S: "Daar zit de crux." "Iedereen kan daar wat mee, zeggen ze." "Wat versta je onder er iets mee kunnen?"

M: "Precies." "Erken je je eigen onkunde als je zegt dat je er niets mee kan?"

G: "Dat is handelingsverlegenheid."

S: "Er iets mee doen wil zeggen dat je het kunt aanpakken/verbeteren." "Een grote groep denkt: natuurlijk kan ik het bezighouden en nog wat bijbrengen." "Maar het oplossen dat is een ander verhaal." "Ik denk dat we dat begrip meer helder moeten maken." "Wat kun je ermee?" "Wat levert het op?"

G: "Ik werk op het S.B.O. en daar komen vaak kinderen waarvan de binnencirkel is beschadigd." "Waar kunnen jullie als school mee uit de voeten, dat moet je je afvragen en daar heb ik ook geen antwoord op." "Er vallen altijd ergens kinderen buiten de boot." "Het enige dat je kan doen is zaken heel goed in beeld brengen en goed aangeven wat de voor- en nadelen zijn van de keuzes die de school maakt." "En als school dan achter die keuzes staan." "Als je kunt verklaren waarom kinderen met een leerachterstand in groep drie komen en je weet dat daar geïnvesteerd kan worden in bv cognitie, heb je de juiste keuze gemaakt." "Of we laten hem in groep 2 en dan zullen we heel specifiek moeten werken op sociaal- emotioneel gebied." "Dat krijgt hij niet in alle gevallen uit zijn omgeving, dus daar heeft hij leerkrachtbegeleiding bij nodig."

M: "Een argument van leerkrachten is ook: in groep 3 is bijna geen ruimte meer om tijd en aandacht te besteden aan de sociaal- emotionele ontwikkeling." "Dan gaan ze mee in het programma en de methode waar heel veel tijd aan op gaat." "Die tijd en ruimte is er in groep 2 nog wel."

G: "Ja en dan moet die leerkracht dat wel waar maken."

S: "De ervaring is dat ze in groep 3 een beroep doen op de cognitie die bij het kind zo goed is." "En dat daar dan zoveel zelfvertrouwen uit voort komt, omdat ze bevestigd worden in wie ze zijn en wat ze kunnen, dat je ze vaak ziet opbloeien."

M: "Dat zou in een kleuterklas toch ook moeten kunnen?" "Dat ligt aan je aanbod."

S: "Dan zul je dus op een gegeven moment moeten gaan lezen en rekenen." "Ik bedoel; die kinderen zijn op een gegeven moment toe aan anders leren." "A la groep 3 stijl."

M: "Ja."

N: "Dan moet dat naar 2."

G: "Even terug kijkend, want dat kind heeft al 2 jaar bij jou gezeten." "Wat heb jij in die twee jaar op sociaal- emotioneel gebied bereikt dat dat jou het vertrouwen geeft dat je dat in het 3^e jaar verder kunt ontwikkelen/ op kunt lossen." "Dan moet je kunnen laten zien: ik heb die stappen ondernomen en ik ben daar gekomen." "Geef me nog een jaar en dan krijg ik hem daar." "Waar je vanaf moet is; dat kan niet in groep 3 (dat is lastig) en in groep 2 wel." "Wat is de rechtvaardiging om er nog een jaar mee door te gaan?" "En die moet je krijgen uit het gevoel dat je goed op weg bent."

M: "Ik begrijp dus dat wij als leerkrachten nog beter naar onszelf moeten kijken, dan het bij het kind te laten."

G: "Ja, leerkrachtgedrag centraal!"

M: "Hoe is mijn aanbod- wat kan ik hem bieden- hoe houd ik de ontwikkeling bij, hoe is de omgeving die ik creëer?"

G: "Precies." "Hoeveel zorgleerlingen heb je in de klas?" "Is er misschien iemand die een enorme klik heeft met dit kind, die dat voor elkaar krijgt." "Is hij dus beter af in een andere kleutergroep?"

M: "Dat zou ook een optie zijn."

N: "Kijken naar competentievaardigheden, kijken naar de krachten."

G: "Daar kun je elkaar in aanvullen."

M: "Zou dat een optie zijn?" "Nog niet naar groep 3, maar naar die leerkracht in groep 2?"

G: "Als die dat ziet zitten en denkt; daar kan ik iets mee, dan ja."

"Ik denk toch aan een opfrissing van het concept Basisontwikkeling." "De binnencirkel, de betrokkenheidschalen, het activiteitenaanbod."

H: "Ik zou het specifieker op zorgleerlingen willen richten, omdat wat we nu besproken hebben beter op tafel te krijgen" "De stelling over de binnencirkel is een eerste aanleiding tot goede, zinvolle discussie."

G: "Praten vanuit een casus werkt het beste."

H: "Ook de intervisie vanuit de cirkel vormgeven."

S: "En de betrokkenheidschaal, want die maakt veel duidelijk."

H: "Ja, het zijn nu allemaal losse stukjes die geïntegreerd moeten worden." "Vanuit de zorgbesprekingen kunnen we daar ook wat mee." "We weten nu hoe we moeten doorvragen." "We hebben heel wat handvaten gekregen tijdens dit gesprek."

“We moeten leren focussen op bepaalde signalering.” “We gaan dit laten bezinken en dan gaan we met leerkrachten in gesprek over dit onderwerp.”

G: “Ik kan eventuele intervisies en zorgbesprekingen en gesprekken met leerkrachten bijwonen om te ondersteunen.”

S+H: “Wij vonden het in ieder geval heel inspirerend, bedankt voor je tijd.”

M: “Ja, bedankt.” “Hier kan ik wel wat mee in mijn onderzoek.”

G: “Graag gedaan.”

9. Uitkomsten van het dossieronderzoek.

	Totaal	Handelingsplan voor cognitieve vaardigheden	Handelingsplan op sociaal emotioneel gebied	Rugzakleerling of verwijzing naar het Speciaal Basisonderwijs	Geen bijzonderheden
Groep 5	11	4	2	2	3
Groep 4	16	4	5	4	3
Groep 3	6	2	0	2	2